

14 кастрычніка ў нашай краіне адзначаецца Дзень маці. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў суайчыніц з гэтым святам. У сваім віншаванні кіраўнік дзяржавы, між іншага, адзначыў:

“Мы схіляемся перад самаадданай працай шматдзетных маці, якія ствараюць будучыню нацыі. Ганарымся беларускімі жанчынамі, якія, паказваючы прыклад усвядомленага і адказнага мацярынства, паспяхова рэалізуюць сябе ў прафесіі і грамадскіх ініцыятывах. Захапляемся мамамі, якія выхавалі сапраўдных патрыётаў. Вы ўсе — апора нашай дзяржавы і заўсёды будзеце пад яе аховай. У гэты святочны дзень жадаю вам, дарагія мамы, вашым родным і блізім моцнага здароўя і дабрабыту. Няхай ваша жаночае і мацярынскае шчасце будзе бясконцым, а прамяністыя дзіцячыя ўсмешкі ўпрыгожваюць свет і натхняюць нас на новыя здзяйсненні на карысць роднай Беларусі”.
З Днём маці таксама прывітаў супрацоўніц цэнтральнага апарату міністэрства і ўсёй сферы культуры міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатолій Маркевіч, пачаўшы сваё віншаванне радкамі са знакамітага верша Веры Вярбы:

“Матуліны рукі нас песцяць, галубяць,
Так шчыра, як маці, ніхто нас не любіць.
Матуліны рукі — адзіныя ў свеце.
Шануйце, любіце заўсёды іх, дзеці!”

Абярэг Матулінай любаві

Працяг на стар. 2

22 кастрычніка 2021 года члены рабочай групы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь для вывучэння эфектыўнасці работы рэгіянальных устаноў культуры ажыццявяць выезд ва ўстановы культуры Віцебскай вобласці. Падчас рабочай паездкі будуць праведзены “прамыя тэлефонныя лініі” — з 11.00 да 12.00, а таксама прыём грамадзян — з 12.00 да 13.30.

“К” інфармуе

**МЕСЦА,
ДЗЕ ВУЧАЦЬ
НА ТВОРЦУ**

Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў адна з самых прэстыжных устаноў адукацыі ў сферы культуры ў краіне. Журналіст “К” пагаварыў з рэктарам БДАМ Міхаілам Барачной аб развіцці талентаў навучэнцаў і асаблівасцях навучальнага працэсу.

СТ. 3

Соцыум

**НОВАЕ ЖЫЦЦЕ
СТАРЫХ МЛЫНОЎ**

Днямі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі даследчыка Францішка Жылкі “Млынарства ў Беларусі: гісторыя і сучаснасць”. Гэта зрабілася добрай нагодай прыгадаць аб незаслужана забытым майстэрстве і яго слядах, што захаваліся ў беларускіх вёсках і мястэчках.

СТ. 4

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 1)

Анатолій Маркевіч падчас віншавання.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Абярэг Матулінай любові

“Кажуць, што светам кіруе любоў, — значнаў міністр. — Мы кахаем, нас кахаюць, звольшага — узэмна, часам — не. Але на зямлі існуе любоў, непадладная ні часу, ні абставінам, ні аддэласціям, якая ніколі не паддаецца забыццю. Гэта любоў маці.

У гэце свята нас усіх перапаўняюць пацучыі, бо гэтую любоў мы адчуваем з першым нашым подыхам на зямлі, а магчыма, нават раней. Менавіта мама стаяла на чале нашай калыскі, пераходзіла з намі з класу ў клас, спасцігаючы азы навукі, выхоўвала, гадавала, апранала, лячыла, давала мудрыя парадцы. І цяпер мама, быццам абярэг,

як анёл-абаронца, заўжды разам з намі. На свеце няма больш ласкавага і пяшчотнага слова, чым “мама”. І наколькі прыемна ўсведамляць, што ў нашым імклівым, бурлівым жыцці ёсць сапраўдны астравок спакою і шчасця, дзе пануюць дабыня, любоў, разуменне, дзе нас успрымаюць і прыймаюць такімі, якія мы ёсць.

Мілыя жанчыны, сёння мы хочам шчыра павіншаваць вас, а ў вашым абліччы — усіх мам сферы культуры нашай краіны, з цудоўным святкам — Днём маці, выказаць словы ўдзячнасці за вашу пяшчоту, вашу разуменне, за ўменне любіць, спачуваць і дараваць.

Дзякуй вам за тое, што вы такія — заўжды прыгожыя, заўжды ўсмішлівыя. Дзякуй вам за нашу супольную працу, мы з вамі разам робім велізарную справу. Хачу пажадаць усім вам моцнага здароўя, сямейнага шчасця, дабрабыту, поспехаў, удачы, каб кожны дзень нёс як мага больш добрых навінаў і радасных падзей. Са святам, мы вас абдымаем і моцна ўсіх вас любім”.

Таксама супрацоўніцы Міністэрства культуры атрымалі музычны падарунак — для іх выступілі са спевамі студэнты Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

K

На міжнароднай арэне

12 кастрычніка адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Былі падведзеныя вынікі Дзён культуры Таджыкістана ў Рэспубліцы Беларусь, якія завяршыліся на гэтым тыдні. У рамках мерапрыемстваў адбыліся два гала-канцэрты майстроў мастацтваў Таджыкістана і Дні таджыкскага кіно. Для абмеркавання беларуска-таджыкскага супрацоўніцтва ў сферы кінематографіі і вывучэння магчымасці сумеснай працы адбыліся відэа-прадстаўнікоў дэлегацыі Таджыкістана на нацыяналь-

ную кінастудыю “Беларусьфільм” з удзелам Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Таджыкістан у Беларусі Махмуда Хаклода, першага намесніка міністра культуры Таджыкістана Абды Назарыёна і старшынні саюза кінематографістаў Рэспублікі Таджыкістан Сафара Хаклодава.

У рамках Дзён культуры Беларусі ў Расійскай Федэрацыі, якія пройдуць у Маскве з 31 кастрычніка па 3 лістапада, адбудзецца сумесная калегія Міністэрстваў культуры. Увазе маскоўскай публікі будуць прапанаваныя спектаклі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы і выстава, падрыхтаваная Беларускім саюзам мастакоў, а таксама прайдуць Дні беларускага кіно.

У рамках сусветнай выставы “Экспа-2020” у Аб’яднаных Арабскіх Эміратах, якая прахо-

дзіць у Дубаі, адбываецца шэраг мерапрыемстваў з удзелам творчых калектываў з Беларусі, сярод якіх народны ансамбль песні і танца “Талака”, фальклорная група “Купалінка”, Дзяржаўны акадэмічны ансамбль танца, а таксама салісты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета і прадстаўнікі Віцебскай абласной філармоніі.

K

Робнікі Міністэрства культуры 9 кастрычніка паўдзельнічалі ў цудоўнай акцыі — “Чысты лес”. У гэты дзень ва ўсёй рэспубліцы прыбіралі і добраўпарадкоўвалі лясныя масівы. А ў Стаўбцоўскім раёне каля вёскі Зарэчча супрацоўнікі Міністэрства высадзілі саджанцы сасны на дзялянцы памерам у цэлы гектар. Надвор’е спрыяла працы, і таму ўсе ўдзельнікі атрымалі станоўчыя эмоцыі.

Павел САЛАЎЕЎ/ фота аўтара

Гуртаванне калектыву ў “Чыстым лесе”

Сустрэлі “культурны дэсант” трое леснікоў, а таксама яланічы Аляксандра Шэліна і яго жонка Таццяна гарачай гарбатай і

бутэрбродамі, каб настроіць гасцей на працу ў задавальненне. Пасля нядоўгага інструктажу мужчынам раздалі саджалныя мячкі для раскопвання зямлі, а

жанчыны ўзялі вядзерцы з малечкімі саджанцамі.

Па словах кансультанта фінансавана-эканамічнага ўпраўлення міністэрства Андрэя Дзіч-

Газета – рэгіёны – чытач

■ — Засталася не так шмат часу, калі адбудзецца традыцыйнае ўзнагароджанне прэміяй “За духоўнае адраджэнне”. Разлічваць на яе могуць і прадстаўнікі рэгіёнаў. Колькі кандыдатаў будуць прадстаўлены ад Гродзенскай вобласці?

Алена Клімовіч, начальнік упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама:

— Мы падалі на конкурс спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь чатыры кандыдатуры і праекты. Па-першае, кандыдатуру настаўніка Лідскага дзяржаўнага музычнага каледжа Людмілы Пясецкай за выхаванне творчай моладзі. Па-другое, кандыдатуру Зоі Пятроўскай, рэжысёра ўзорнага тэатра эстрадна-спартыўнага танца ДУК “Слонімскага цэнтра культуры і адпачынку”. Па-трэцяе, калектыв тых аўтараў ДУК “Лідскага раённага цэнтра культуры і адпачынку” за ўклад у аднаўленне строяў маладаследаваных тэрыторый Лідскага і Навагрудскага раёнаў. Па-чацвёртае, узорны фальклорны калектыв “Скарбончак” Дзямброўскага сельскага дома фальклору за ўклад у развіццё народнага танца. Да таго ж тут танцуюць Дзямброўскую кадрыль, якая ўнесена ў спіс нематэрыяльнай спадчыны Беларусі. Вось што вылучыла Гродзенская вобласць на суісканне дадзенай ганаровай прэміі, але няхай пераможа найгодзейшы.

■ — На гэтым тыдні стала вядома, што на рамонт даху ў філіяле музея Янкі Купалы ў Вязынцы выдзелілі 80 тысяч рублёў. Як хутка збіраюцца выканаць неабходны рамонт там?

Вольга Лебедзь, намеснік дырэктара па адміністрацыйна-гаспадарчай рабоце Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы:

— У наступны дзень пасля выдзялення грошай мы абвясцілі працэдурę закупкі матэрыялаў і пошук падрадкаў на пляцоўцы Нацыянальнага цэнтра маркетынгу і кан’юнктуры цэн. У панядзелак наступнага тыдня стане вядома, хто займецца перакрыццём даху ў філіяле. Калі падрачык будзе сумленны, работу павінны выканаць яшчэ ў гэтым годзе. Карыстаючыся выпадкам, хачу падзякаваць міністру культуры Анатолію Маркевічу за добраасумленнае і адказнае стаўленне да бягучых спраў нашага музея. Бо ведаю, што ён трывае гэтую справу на кантролі.

■ — У наступным годзе краіна будзе святкаваць 140-годдзе з дня нараджэння Якуба Коласа. Як да яго рыхтуюцца ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі імя Якуба Коласа?

Аліна Красоціна, намеснік дырэктара Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа па навуковай рабоце:

— На працягу юбілейнага 2022 года запланаваны шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных 140-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа: перасоўныя часовыя экспазіцыі, прысвечаныя жыццю і творчасці Якуба Коласа, якія будуць экспанавацца ў раённых і абласных цэнтрах Рэспублікі Беларусь і за межамі краіны; сумесныя мерапрыемствы з устаноўкамі, якія названы ў гонар класіка беларускай літаратуры. Запланаваны таксама цыкл радыё- і тэлеперадач, адбудзецца літаратурна-мастацкі конкурс сярод школьнікаў і моладзі па творчасці Якуба Коласа. Традыцыйна пройдзе і канферэнцыя “Каласавыя”. Але ж хачу зазначыць, што наступным годам мы таксама будзем святкаваць і 140-годдзе з дня нараджэння яшчэ аднаго нашага народнага песняра Янкі Купалы. З гэтай нагоды плануецца сумесны праект з Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы ў літаратурным музеі на мемарыяльнай сядзібе Смольня.

Падрыхтаваў Павел САЛАЎЕЎ

КУЛЬТУРА

ШТОТДЫННЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецца з кастрычніка 1991 года.

Знакавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; адказны сакратар — Ксенія ПАДОЛЫЦАВА;
рэдактар аддзела: Яўген РАДІН, аглядальнікі рэдакцыі: Эміцер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНЦВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Алег РУДАК, Павел САЛАЎЕЎ, Ілья СІРЬБІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнт: Пётр ВАСІЛЕЎСкі;
мастацкі рэдактар — Наталія СРЭД;
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч. 4, 4-ы паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41.
Ракламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчыцкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чырвоны паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допіскаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зарплатны адрас.
Аўтарскія рукапісы не рэзіндуоцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2021. Наклад 2844. Нідзкіс 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Падпісана ў друку 15.10.2021 у 18.00. Замова 2597.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку””.
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1.
ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.

Калектыв Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокія спачуванні дырэктару музея Храмоў А.В. у сувязі са смерцю бацькі.

Месца, дзе вучаць на творцу

Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў адна з самых прэстыжных устаноў адукацыі ў сферы культуры ў краіне. Вучыцца тут — мара для будучых акцёраў, мастакоў, дызайнераў, рэжысёраў. Многія студэнты ў гэтых сценах пачынаюць працягваць сваё творчае ўжыванне ў студэнцтве. З рэктарам БДАМ Міхаілам Баразной пагаварылі аб развіцці талентаў навучэнцаў і асаблівасцях навучальнага працэсу.

Павел САЛАЎЕЎ

«Найболей прыкметных навучэнцаў называць не буду, каб не перахваліць, — кажа Міхаіл Рыгоравіч, — але назаву некалькі нашых вядомых выпускнікоў. У 2020 годзе адзіным лаўрэатам дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне архітэктуры і выяўленчага мастацтва стаў малады педагог акадэміі Канстанцін Касцючэнка. Яшчэ адзін наш талент — Алеся Скарабагата, шматразовы прызёр глядацкіх сімпатый «Восенскага салона». Згадаю Дзяніса Чубукова — майстра ў галіне мазаікі. Таму ў таленавітых студэнтах у нас ад бою няма. У БДАМ шырокая геаграфія навучэнцаў. Ёсць студэнт з ЗША, двое даччан, вялікая колькасць кітайскіх навучэнцаў. А ўсяго ў нас вучацца больш за 1000 чалавек з розных куткоў Беларусі і замежжа».

— У некаторых ВНУ краіны ў гэтым годзе быў недабор, ці закранула гэтая праблема БДАМ?

— На бюджэтную форму навучання ў нас конкурсы былі вышэйшы, чым у мінулым годзе, а вось на платную, сапраўды,

для грамадзян Беларусі быў недабор на 3 месцы. Хоць неапраўданага павышэння цаны навучання ў нас няма. Ды і не сказаць, што на платнай форме вучацца менш таленавітыя студэнты, чым на бюджэце. Проста так атрымалася, што прахадны бал, як звычайна, быў досыць высокім, і не ўсіх рацыянальна было залічаць. За паступленнем абітурыентаў я сачу даўно, з 1992 года, калі пачаў працаваць у акадэміі, і скажу, што наша зямля багатая на таленты. Але, бывае, на нейкім асобным факультэце ўсплёск палачы заўваж адзін год, а ў іншы ўжо менш.

А вось прыклад агульнасусветнай тэндэнцыі: скульптурамі хоча быць зусім невялікая колькасць людзей. Бо гэта цяжкая праца з глінай, мармурам, бронзай, зваркай па метале. Тым не менш, за апошнія 10 гадоў нашымі выпускнікамі створана 70 манументальных аб'ектаў.

— Ці ёсць у акадэміі сістэма мэтавых набораў?

— Да гэтага года ў нас не было мэтавых набораў. Аднак неўзабаве будуць унесены змены ў кодэкс аб адукацыі, па якіх

такія наборы не будуць звязаны з населенымі пунктамі з пэўнай невялікай колькасцю насельніцтва. У такім выпадку мы пачнем навучаць так. Бо трэба разумець, што скульптары і кінарэжысёры, якіх мы рыхтуем, могуць не знайсці сябе ў правінцыйным гарадку. Тым не менш, маё перакананне, што навучэнцам неабходна знаёмства з самымі аддаленымі месцамі Беларусі, праходзіць там практыку.

— Як праходзіць навучанне творчай спецыяльнасці?

— Шмат у чым яно мае падабенства з іншымі ВНУ. Ёсць тэарэтычныя дысцыпліны: замежная мова, філасофія, гісторыя мастацтваў і, канешне ж, практычныя дысцыпліны. Для мастацкага факультэта і дызайну галоўным, як пры паступленні, так і ў працэсе навучання з'яўляецца акадэмічны малюнак. Гэта самы дакладны і тонкі прадукт мастацкай дзейнасці. Акадэмічны малюнак — гэта доўгае маляванне, якое паказвае творчыя магчымасці чалавека. Часта такі падыход да навучання крытыкуюць і кажуць, што акадэмізм дрэнна ўплывае на творчае самаадчуванне чалавека. Але маё глыбокае перакананне, што базавая школа малявання ніколі не будзе лішняй для прафесійнага мастака. Акадэмія мастацтваў адна ў Беларусі, і мы кіруемся прынцыпамі ўніверсальнасці. Гэта павінны ўлічваць і абітурыенты, якія паступаюць сюды, разумець

прынцыпы нашага навучання. Але і канцэптуальнаму мастацтву ў гэтых сценах можна таксама навучыцца. Пра гэта кажа каталог-штогоднік усіх дыпломных работ, які выпускаецца ў акадэміі. Прагледзеўшы яго, можна пераканацца, што ў выпускнікоў у выніку няма, скажу так, «засілі акадэмізму».

— Для каго вашы падрыхтоўчыя курсы і перападрыхтоўка? Каму варта станавіцца магістрам і аспірантам?

— Падрыхтоўчыя курсы кампенсуюць недахоп валодання спецыфічнымі ведамі. Засмучу многіх бацькоў — курсы не даюць гарантыі паступлення, не азначаюць, што тыя, хто іх скончыў, будуць мець паліжкі. У перападрыхтоўцы ж вельмі папулярная рэжысёрская спецыяльнасць. Яна для тых, хто хоча патрапіць у творчую сферу або займацца ў сябе на прадпрыемстве такой спецыфічнай працай.

Магістры і аспіранты вельмі патрэбны акадэміі, дзякуючы іх важкаму ўнёску наша навучальная ўстанова развіваецца. Навуковая школа ў нас існуе з 1962 года.

— Якія творчыя планы асабіста ў Вас, над чым працуеце?

— Сумяшчаю дзейнасць вучонага і мастака з працай рэктара. Зараз я завяршаю аб'ёмную манарафію, прысвечаную візуальнай культуры Беларусі XX стагоддзя. Таксама рыхтую выставу сваіх работ у наступным годзе. Ужо 12 гадоў

я ўзначальваю рэспубліканскі мастацка-экспертны савет па манументальна-дэкаратыўным мастацтве. Таму такія аб'екты, як Форт памяці ў Трасцянец, помнік Гедыміну, помнік дзеціям вайны ў Магілёве і шматлікія іншыя створаны дзякуючы працы савета і ў тым ліку маім напрацоўкам. Акрамя таго, я падрыхтаваў 9 аспірантаў. Напэўна, за ўсё гэта і быў узнагароджаны медалём Францыска Скарыны ў 2019 годзе.

— Як наладжаны побыт студэнтаў?

— Інтэрнат у нас усяго на 201 чалавека, што недастаткова, а пабудаваць дадатковыя для сродкі акадэміі мы не можам. Працуе кафэ з гарачым харчаваннем. Стыпендыя існуе, але яна таксама можа зладзіць невялікай, хоць мы зараз вядзем працу, каб даць студэнтам магчымасць зарабіць у будаўніцтве менавіта ў сферы мастацтва, напрыклад, робячы роспісы.

— Чаму, па-Вашаму, БДАМ прэстыжная навучальная ўстанова?

— Думаю таму, што акадэмія мае кадравы патэнцыял, прасоўвае навуку ў краіне і за мяжой. Тут сумленны конкурсны адбор на навучанне. У нас у індывідуальным парадку гарантуецца раскрыццё здольнасцяў кожнага студэнта. Нашы выпускнікі дэманструюць адданасць мастацтву. У выніку адначу, што ўзровень адукацыі ў БДАМ досыць перадавы. **К**

коўскага, ён да гэтага высаджаў толькі садовыя дрэвы, а вось так, велізарны пласт саджанцаў лесу, — упершыню. Ён лічыць, што праца на свежым паветры дапамагае гуртаваць калектыў, бо ў кабінетах за працай бывае некалі нават пагаварыць адно з адным.

Начальнік упраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў міністэрства Іна Адамовіч вырасла ў вёсцы Валожынскага раёна, таму фізічная праца ёй знаёмая.

Яна рада прыняць удзел у пасадцы лесу, бо гэта ёй да спалоды, такую высакародную працу яна любіць і шануе за карысць і прыгажосць. Іна Мар'янаўна кажа, што вельмі хацела б убачыць гэтую дзялянку, калі тут будзе вялікі лес, і парадавіцца.

З прафесійным імпэтам працаваў на пасадцы загалчык гаспадаркі міністэрства Вікенцій Сергіевіч разам з супрацоўнікамі ўпраўлення па ахове культурнай спадчыны Вікторыяй Бу-

сько і Святланай Краюшкінай. Для Вікенція Іванавіча пасадка лесу — успамін дзяцінства. Ён вырас у аграгарадку Крэва, Ашмянскага раёна, і некалі такім жа мечам саджаў лес. Ды і цяпер калі-некалі ходзіць па падобных дзялянках падчас палявання. Па яго перакананні, трэба, каб і сучасныя дзеці больш актыўна ўдзельнічалі ў падобнай працы, бо яна нясе вялікую выхавальную функцыю.

(Заканчэнне на ст. 16)

Новае жыццё старых млыноў

Антон РУДАК /
Фота аўтара

Віншуючы аўтара кнігі, старшыня Беларускага фонда культуры Тадэвуш Стружэцкі падкрэсліў, што млынарства і вадзяныя млыны — вельмі важная частка гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, хаця і амаль забытая ды занябная, якая сёння патрабуе пільнай увагі. Млыны ў Беларусі былі вельмі важнымі аб'ектамі — не толькі чыста прамысловымі, але і сацыяльна-культурнымі, дзе людзі збіраліся не толькі для таго, каб проста змалоць зерне на муку, але таксама дзяліліся навінамі, абмяркоўвалі надзённыя праблемы.

Выступоўца прыгадаў, што, калі яго бацька ехаў на млын, ён збіраўся як на свята, апрапаў лепшую вопратку, бо вёз туды самае дарагое, што меў — збожжа, якое ён сам выгадаваў — каб назад дадому прывезці муку, якая была асновай для хлеба, які самі ж у сям'і і выпякалі. Уладальнікамі млыноў заўжды былі не проста заможныя людзі, але і вельмі адукаваныя, якія карысталіся заслужаным аўтарытэтам сярод суседзяў.

Ад большасці млыноў да нашых дзён, на жаль, захаваліся толькі рэшткі — але ёсць яшчэ магчымасць многія млыны аднавіць, ператварыўшы іх у аб'екты, якія будуць цікавыя для мясцовых жыхароў і турыстаў. Старшыня Беларускага фонда культуры выказаў спадзяванне, што кніга стане штуршком да аднаўлення старых млыноў і стварэння адмысловых турыстычных маршрутаў, ім прысвечаных.

Старшыня Беларускага географічнага таварыства Аляксей Яроўтаў, у сваю чаргу, зазначыў, што аўтар кнігі здолеў паказаць магічную ролю гаспадарчай пабудовы — млына, які мог змяняць побыт і культурную спадчыну цэлага рэгіёна. Таксама ў кнізе паказаная важная роля гідралагічных аб'ектаў: ставоў, азёраў, плацін, і прадэманстраваная таксама не менш паважаная роля млынарства, якое цягам некалькіх соцень гадоў вызначала развіццё нашай краіны.

КВАТЭРА НАД ВОДНАЮ ПЛЫНЮ

Францішак Жылка распавядае, што галоўная мэта стварэння гэтай кнігі — зафіксаваць той стан, у якім да сённяшняга дня захаваліся вадзяныя млыны Беларусі, бо, на жаль, з цягам часу мы працягваем страчваць такія аб'екты. Аўтар падкрэслівае, што для яго было вельмі важным

7 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі даследчыка Францішка Жылкі "Млынарства ў Беларусі: гісторыя і сучаснасць", што зрабілася добрай нагодай прыгадаць аб гэтым незаслужана забытым майстэрстве і яго слядах, што захаваліся ў беларускіх вёсках і мястэчках.

Млын у вёсцы Навіцкія на Лідчыне.

Млын у Іўі.

Млын у Новым Свержані ля Стоўбцаў.

стварыць такое даследаванне менавіта па-беларуску, бо наша мова мае багатую тэхнічную тэрміналогію, якая дэтальна апісвае працэсы млынарства.

У кнізе адлюстравана больш за сто пяцьдзясят млыноў, якія захаваліся ў Беларусі ў самым розным стане: недзе гэта цэлыя будынкі, недзе — рэшткі сцен

альбо нават падмуркі. Аздобілі кнігу каля паўтысячы архіўных і сучасных фотаздымкаў млыноў, а таксама прысвечаныя ім карціны беларускі мастакоў. Асобны раздзел кнігі прысвечаны іншым відам млыноў, акрамя вадзяных: ветракам, паравым, конным. У дадатку змешчаныя спісы беларускіх млыноў, складзеныя ў XVIII — XIX стагоддзях, а таксама прыклады млынароўскага фальклору: паданні, прымаўкі, загадкі, жарты, прыпеўкі.

Сёння старыя млыны ўжываюцца па-рознаму: так, у Скізелі, напрыклад, у колішнім будынку млына размяшчаецца аддзяленне мільцыі. Ёсць у нашай краіне нават адзін млын, дзе сёння жывуць людзі — пад падлогай цячэ вада, але ўмовы ў памяшканні цалкам камфортныя, нават узімку. Многія будынкі млыноў захаваліся ў добрым стане і знаходзяцца ў населеных мясцовасцях — надумку Францішка Жылкі, прынамжым падыходзе іх таксама можна было б выкарыстоўваць для жылля альбо ладзіць там музейныя экспазіцыі.

Кніга Францішка Жылкі "Млынарства ў Беларусі: гісторыя і сучаснасць".

Млын у Паланечцы Баранавіцкага раёна.

На жаль, многія млыны знаходзяцца і ў вёсках, якія пакрысе адыходзяць у нябыт — часам, шукаючы такія аб'екты, нават не было ў каго ўдакладніць, дзе знаходзіцца неабходны аб'ект, але аўтар кнігі спрактыкаваным вокам ужо навучыўся вызначаць мясціны, дзе выгодна было б размяшчацца млыну.

МЛЫН — УСАМУ ГАЛАВА

Выкарыстоўваць энергію вады людзі пачалі яшчэ ў чацвёртым стагоддзі да нашай эры, і гэта паклала пачатак сапраўднай тэхнічнай рэвалюцыі, дазволіўшы ўдасканаліць здабычу жалеза, выраб паперы і пораху — уся індустрыя пачыналася з млыноў. Нават у пасляваенныя гады на млынах яшчэ працавалі картанажныя і ткацкія фабрыкі. Будаўніцтвам млыноў спрадвечку займаліся надзвычай кампетэнтныя і адукаваныя спецыялісты, якіх сёння мы маглі б назваць гідра-тэхнікамі. Для развіцця турызму таксама адметна, што млыны заўжды размяшчаюцца ў самых маляўнічых мясцінах, бо для таго, каб яны працавалі, патрэбныя абрыўстыя берагі і вялікая хуткасць цячэння ракі.

Што тычыцца распаўсюджанага ў традыцыйнай народнай творчасці пераканання, нібыта млыны з'яўляюцца прыстанкам чарцей і ўсялякіх нячысцікаў, Францішак Жылка такога меркавання не падзяляе. Зрэшты, значае даследчык, не дзіва, што такія сюжэты звязаныя менавіта з млынамі — нездарма ж людзі, едучы на млын, часта бралі з сабой моцныя напоі, каб аддзячыць млынара, дый самі іх там ужывалі — то разумела, што некаму маглі пасля такога і прымоўці нейкія здані.

ЛЁСЫ ГАСПАДАРОЎ

Многія звесткі ў кнізе атрыманыя ў гутарках са сваякамі колішніх млынароў. Прыпамінаючы найцікавыя гісторыі млыноў і іх уладальнікаў, Францішак Жылка згадвае, напрыклад, пра млын у Віцебскім раёне, які належаў Фёдору Махнову — славутому волатаў, які нарадзіўся тут у 1878 годзе і лічыўся, паводле адной з версій, найвышэйшым чалавекам, які калі-кольвек жыў на зямлі: яго рост склаў дзвесце восемдзесят пяць сантыметраў.

Доўгі час Фёдар Махроў выступаў у цырку, гастралючы па ўсім свеце, але потым асеў на сваёй радзіме, пасяліўшыся

ў мясціне, якую мясцовыя жыхары прызвалі Веліканавым хутарам. Цяжкая праца на млыне падарвала здароўе волата, і ён памёр у веку трыццаці чатырох год. Прыклад Фёдара Махнова добра характарызуе тыповы лёс гаспадароў млыноў, які часта быў трагічным. Гэтыя людзі цяжка працавалі і нярэдка рабіліся ахвярамі несправядлівага пераследу — у гады савецкай улады іх часта залічвалі да кулакоў, прысуджалі да канфіскацыі маёмасці і высылкі.

Сам Францішак Жылка нарадзіўся і рос у Жодзішках за пяцьсот метраў ад тамтэйшага млына, які быў збудаваны ў 1781 годзе мясцовымі калывіністамі. Напрыканцы XIX стагоддзя млын зрабіўся ўласнасцю сям'і Жылкаў, а ў 1951 годзе дастаўся калгасу. Доўгі час будынак стаяў занябаным, а рэстаўрацыя яго пачалася ў 1996 годзе, пасля таго, як Францішак Жылка паабяцаў сваім дзядзькам аднавіць млын, які некалі належаў іх сям'і.

Даследчык прызнае, што, асэнсаваўшы маштабы работ па аднаўленні млына, нават пашкадаваў было пра далейнае абшчанне, але ўсё ж, нягледзячы ні на што, наважыўся яго выканаць. Прычым для Францішка Жылкі важным было захаваць, па магчымасці, усе аўтэнтычныя элементы, якія зберагліся ў будынку. Сёння ён з'яўляецца адзіным дзейным старым млыном у краіне, а таксама тут размешчана адмысловае экспазіцыя гісторыі млынарства, якая прыцягвае ўвагу гасцей Жодзішак.

МЛЫНЫ — ТУРЫСТЫЧНЫЯ АБ'ЕКТЫ

Вадзяныя млыны маюць надзвычайны патэнцыял як турыстычныя аб'екты. Размешчаныя ў маляўнічых мясцінах, аваяныя легендамі і паданнямі, звязаныя з лёсамі выдатных асобаў, яны могуць зрабіцца сапраўднымі перлінамі турыстычных маршрутаў у самых розных кутках краіны. Варта толькі падзіць з фантазіяй і зацікаўленасцю да вывучэння і аднаўлення гэтых незвычайных будынкаў — і кожны з іх можа атрымаць шанец на новае жыццё. Справа за тым, каб знайсці неабябыхавых і ініцыятыўных людзей, якія паставяцца да старадаўніх млыноў з такой жа пашанай, як і іх колішнія гаспадары.

Млын у вёсцы Макашы на Нясвіжчыне.

Што адбываецца ў маёнтку Цюндзявіцкіх у Кішчынай слабадзе?

Два гады таму, падчас краязнаўчай вандроўкі, мы наведалі дзве сядзібы, якія сёння вядомыя ўсёй Беларусі. Адна з іх знаходзіцца ў вёсцы Галошава Талачынскага раёна, а другая ў Кішчынай слабадзе, Барысаўскага. У свой час яны належалі прадстаўнікам вядомага старога беларускага роду Цюндзявіцкіх, пазней былі нацыяналізаваны, а ў наш час проста крыкам крычаць аб дапамозе...

Фота Міхаля МАЦЕПЬСКАГА

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Па матывах той паездкі 25 мая 2019 года быў напісаны артыкул “Сляды пажара ў маёнтку “Гаспадыні” (№20, 2019). Пазней быў напісаны яшчэ адзін “Ці кожны Карфаген муسیць быць зруйнаваны?” (№37, 2020)

Артыкулы гэтыя мелі на мэце прыцягнуць увагу дзяржаўных уладаў і шырокай грамадскасці да трагічнага стану сядзібаў. Кожную з іх у сваім раёне з поўным правам можна лічыць сапраўдным турыстычным аб'ектам з багатай гісторыяй. Гэтыя аб'екты з'яўляюцца гонарам сваіх раёнаў і, пры належным клопаце і інфармацыйным прасоўванні, маглі б прыносіць краіне немалую выгоду.

Чаму? Ну таму, напрыклад, што слава “Беларускага Манчэстэра” (галоўскаўскай сядзібы) на мяжы XIX — XX стагоддзя грывела ў СМІ таго часу дзякуючы цікаваму эксперыменту, на які наважыўся яе гаспадар. Ён пераўтварыў той “аграрны куточак” у моцны эканамічны вузел, дзе працавала некалькі заводаў і дабрабыт жыхароў пайшоў угору. А ў далатак да сядзібы ёсць яшчэ цудоўнае возера, у якім, растуць лекавыя водарасці, пакуль яшчэ ёсць побач вялізарны лес, дзе могуць адпачыць не толькі аматары “ціхага палявання” (грыбнікі).

Барысень, 2021 г.

Дарэчы, сядзіба ў Галошава ў гэтым годзе займела статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Што там адбыліся за змены мы плануем распавесці бліжэйшым часам. Дарэчы, цікава, ці былі накрыты некалькімі лістамі шыфера, то-бок хоць неяк закансерваваны калоны тэрасы. Хуткім часам мы плануем наведання ў Галошава ды паразмаўляць з прадстаўніцтвамі мясцовых уладаў наконт усяго гэтага.

Другі аб'ект з цікавай багатай гісторыяй — Кішчына слабада, якая знаходзіцца на поўнач ад Барысава. Ходзіць у той бок аўтобусы, таму дабрабыт турыстам не будзе складана. Гэты маёнтак вядомы тым, што тут доўгі час жыла Ганна Цюндзявіцкая, аўтарка кнігі — “Літоўская гаспадыня” (1848), шырока вядомага не толькі на Беларусі падручніка (ці, лепей сказаць, энцыклапедыі)

ды) па выдзенні хатняй гаспадаркі. Дарэчы, бестселера XIX, XX і, не пабімае сказаць, XXI стагоддзяў. Дык вось, менавіта тут, у 1840-х гадах гэта выдатная кніга і стваралася.

Як і “Манчэстэр”, сядзіба “Гаспадыні” была нацыяналізавана, дзясці гадоў вярна служыла мясцовым жыхарам. Быў тут і дзіцячы садок. Але пасля закрыцця яго ў 2007 — 2008 гадах будынак некалькі гадоў не выкарыстоўваўся. І тады ў сядзібе атабарыліся новыя гаспадары — вандалы. А ў 2016 годзе здарыўся пажар. Калі мы прыехалі ў Кішчыну слабаду, то глядоўшца было даволі сумнае. Але разумны

гаспадар мог бы пазбавіцца слядоў вандалізму.

Дарэчы, праз дарогу ад сядзібы захаваліся драўляная капліца і сямейныя пахаванні Цюндзявіцкіх.

Як і ў выпадку з Галошава, наша публікацыя выклікала некаторыя “кругі на валдзе”. Былі зроблены пэўныя захады, каб надаць сядзібе статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Праўда, з адмоўным вынікам. І пакуль мы збіралі матэрыял для публікацыі, літаральна на днях у сядзібе з'явіліся фотаздымкі сядзібы, на якіх яна выглядае, нібы на гэтым месцы неўзабаве з'явіцца будаўнічая пляцоўка. Што там адбываецца, і якія перспектывы ў гэтага патэнцыйнага “Кландайка” Барысаўскага раёна, мы плануем падрабязна распавесці ў адным з бліжэйшых нумароў.

Міхал Клеафас
Агінскі. 1805.

Зусім нядаўна мы пісалі аб тым, як з нагоды чарговага Дня нараджэння Міхала Клеафаса Агінскага ў яго сядзібе, што ў Залесе, адбылася знакавая імпрэза. Там, прадстаўляючы праект “Лісты аб музыцы”, выступіла вядомая беларуская музыказнаўца спадарыня Святлена Немагай (гл. “К” № 40, 2021).

Святлена Немагай — кандыдат мастацтвазнаўства, намеснік мастацкага кіраўніка “Беларускай капэлы”, аўтар дзвюх кніг і больш чым ста навуковых публікацый, перакладчык вакальнай літаратуры, выканаўца на аргане і фартэпіяна, а яшчэ чалавек, які бясконца ўлюбёны ў сваю справу і вельмі цікавы суразмоўца. У сферы яе цікавасцяў як даследчыка ўжо трыццаць год знаходзіцца род Агінскіх, а таксама асоба кампазітара Станіслава Манюшкі і музычна-паэтычная спадчына прадстаўнікоў таварыства Філаматаў. Аб усім гэтым мы і вялі гаворку ў штаб-кватэры “Беларускай капэлы” ў Вялікім оперным тэатры.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

БЕЛАРУСКАЯ КАПЭЛЕ 30 ГОД!

— Спідарыня Святлена, калі ласка, пазнаёмце нашых чытачоў з гісторыяй капэлы, якая сёлета адзначае сваё трыццацігоддзе.

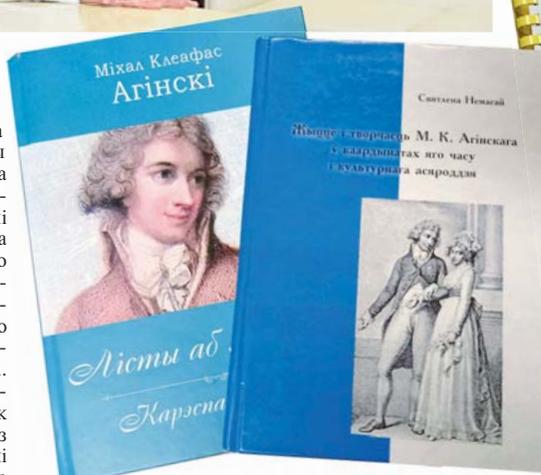
— Сапраўды, як днём паведміў Віктар Іванавіч Скарабагатаў, наш кіраўнік, у кастрычніку 1991 года адбыўся першы канцэрт “Беларускай капэлы”. Асноўная мэта дзейнасці “Б.К.” — рэканструкцыя з забыцця беларускай прафесійнай музыкі, пачынаючы ад перыяду Еўфрасіны Полацкай. “Полацкага шыхта” і да XX стагоддзя. Бо доўгі час некаторыя нашы музыказнаўцы свярджалі, што беларуская музыка да 1917 года не існавала, і ўсё ў нас пачалося з рэвалюцыі. Вядома

Шчырасць сэрца, адданага музыцы

ж, усё аказалася не так. І гэта відавочна, бо калі былі мастакі, паэты, літаратары, то павінна была быць і музыка. Дзякуючы “Б.К.” гэтая белая пляма ўсё больш і больш афарбоўваецца яркімі колерамі і імкліва знікае, адначасова становіцца зразумела, што беларуская музычная культура была моцна інтэгравана ў агульнаеўрапейскую прастору і была прадстаўлена вядомымі імёнамі. Другая мэта — папулярна зрабіць старадаўніх навінак беларускай музыкі праз канцэрты і фестывалі. Калі я была студэнткай, я не раз бывала на гэтых канцэртах і памятаю тую абсалютна фантастычную атмасферу, тыя аншлагі, калі на канцэрты, якія ладзіліся ў Белдзяржфілармоніі ці ў яе камернай залі на Залатой гарцы (сёння касцёл св. Роха) немагчыма было патрапіць. Настолькі ў 90-х гадах была вялікая зацікаўленасць у гэтых адкрыццях. Менавіта такая неверагодная канцэртная атмасфера была, нібы партал у новы, абсалютна невядомы свет, атмасфера, на якой я ўзрасла. Гэта і паўплывала на мой выбар, пра які я ніколі не шкадавала. Так, паступаючы ў Акадэмію музыкі, я абрала толькі што створаную спецыяльнасць “Беларусістыка”. Чытаючы літаратуру, якую выдавала “Б.К.”, кнігі майго прафесара Вольгі Уладзіміраўны Далзіёмавай, я марыла аб тым, каб супрацоўнічаць з “Б.К.”. І мара тая здзейснілася.

Яшчэ адзін важны аспект — пераклад вакальных твораў на беларускую мову. Віктар Скарабагатаў і Уладзімір Мархель неяк звярнулі ўвагу на тое,

**Акадэмія навук Беларусі
рыхтуе мультымедычны
праект, прысвечаны
жыццю і творчасці Міхала Клеа-
фаса Агінскага, які будзе багата
ілюстраваны.
Бяру ўдзел у гэтым праекце і я”.**

што польскамоўныя творы, напісаныя на нашых землях у XVIII-XIX стагоддзях больш арганічна гучаць па-беларуску. Так, яшчэ напачатку 90-х распачаўся надзвычай важны працэс, бо ён даў магчымасць і музыкантам і слухачам асэнсваць прыналежнасць тых твораў да нашай гісторыі. Бо, калі б яны гучалі па-польску, такога эфекту не адбылося б. І тое, што Манюшка загучаў па-беларуску вельмі важна, бо сама яго музыка заснавана на тутэйшым меласе. З-за чаго палякі, часам, не прызнаюць Манюшку за свайго, бо інтанацыі Манюшкі не адпавядаюць сапраўднай польскасці. Калі ж адбыўся канцэрт спеваў Яна Ча-

чота з музыкай Манюшкі, у суправаджэнні народных інструментаў, то гэта было настолькі арганічна, што ні ў кога не ўзнікла сумніваў, што гэта беларуская музыка.

За гэты час былі выдадзены оперы “Агата”, “Фаўст”, літаратура навуцальнага характару, вакальныя хрэстаматы, музыка Манюшкі на словы Чачота, Сыракомлі, Міцкевіча і апошні на сёння маштабны праект з пяці тамоў “Песні нашага касцёла”. Гэта рэлігійная музыка Манюшкі для аргана і для голасу і аргана. Ляціну не перакладалі, а польскамоўныя творы былі перакладзены на беларускую мову. Такім чынам, спадзяемся, гэтыя творы будуць выка-

рыстаны ў рэпертуары касцельных і дзіцячых хораў.

АГІНСКІЯ

— Як мы ведаем, роўна трыццаць год таму выйшла Ваша першая праца, прысвечаная музычнай спадчыне роду Агінскіх. Распаўядзіце, калі ласка, як усё пачалося і якія новыя старонкі гісторыі Агінскіх удалося за гэты час раскрыць?

— Мая зацікаўленасць Агінскімі нарадзілася трыццаць год таму, калі на 4 курсе музычнай вучэльні імя Міхала Глінкі тэмай курсавога пра-

самым развітаннем з тагачаснай Беларуссю. Бо вядомы “Паланэз” з’явіўся значна пазней — у 1830 ці 1831 годзе. А “Марш” быў надрукаваны ў 1802 годзе ў Пецярбургу, клопамтам Восіпа Казлоўскага. Быў знойдзены зборнік песняў Агінскага, які, верагодна, паўстаў падчас яго падарожжа ў Італію, Францыю і г.д. Ёсць там раманы, канстаньета і шансон. У хуткім часе мы плануем выданне гэтага зборніка на беларускай мове. Знойдзены 83 лісты Агінскага, унікальная крыніца, якая да гэтага часу застаецца малаласледаванай, бо лісты напісаны на французскай мове, мове тагачаснай эліты, якая лічыла польскую мову недастаткова шляхетнай.

У першыя апублікаваныя 9 лістоў вядомай піяністкі Марыі Шыманоўскай (цешчы Адама Міцкевіча) да Агінскага, у адным з якіх яна просіць паклапаціцца графа пра лёс вядомага паэта, які планаваў у 1829 годзе з’ехаць з Пецярбурга ў Фларэнцыю.

Акадэмія навук Беларусі рыхтуе мультымедычны праект, прысвечаны жыццю і творчасці Міхала Клеафаса Агінскага, які будзе багата ілюстраваны. Бяру ўдзел у гэтым праекце і я.

Нядаўна ва ўспамінах сяброў Агінскага знойдзена інфармацыя пра шляхецкі сход, які ў 1811 годзе ён арганізаваў у Мінску. На гэтым сходзе ён, вядомы палітык, дыпламат, прасоўваў ідэю аўтаноміі сямнішніх беларускіх земляў, якія ён вылучыў у асобную тэрыторыю. Прычым, за месца сходу свядома быў абраны Мінск, а не Вільня. Нібы ён нешта такое прадчуваў. На жаль, усё гэта адбылася напярэдадні вайны 1812 года, а ідэі былі настолькі рэвалюцыйнымі на той час, што наша эліта паставілася да прапановы прахалодна. Іншымі словамі, Агінскі — гэта такая наша Атлантыда, якую прыйдзецца раскрываць і пазнаваць не толькі нам, але і іншым пакаленням даследчыкаў.

**СТАНІСЛАЎ
МАНОШКА**

— Яшчэ адным накірункам Вашай дзейнасці з’яўляецца даследаванне і папулярызаванне жыцця і творчасці Станіслава Манюшкі. Доўгі час у Беларусі імя Манюшкі было невядома, пазней яго асоба заняла другаснае месца сярод замежных кампазітараў. Ці прыйшло нарэшце разуменне на радзіме кампазітара, што Манюшка неад’емная і вельмі значная частка беларускай музычнай культуры?

— У часы майё вучобы ў Акадэміі музыкі мы вучылі творчасць Манюшкі напрыканцы года, у курсе “Замежная музыка”. Тобок, ён падаваўся і як замежнік, і як абсалютна другая асоба, у параўнанні з тым жа чэшскім кампазітарам Бедржыхам Сметанай. Але часы змяніліся. На мой погляд, беларускі музыкантаўца не можа абсыці па-за ўвагай асобу Манюшкі, бо на XIX стагоддзе гэта проста квінтэсэнцыя беларускасці. Цікава, што многія палякі не адчуваюць у яго творчасці польскага духу. Аднойчы прафесар з Познані прызнаўся, што яму “замала польскасці ў музыцы бацькі польскай оперы”. Што мяне вельмі здзівіла і пацешыла. Бо, сапраўды, інтанацыя ў Манюшкі вельмі беларуская, ці беларуска-літвінская, бо ён быў прамым нашчадкам той старой культуры ВКЛ. Манюшка быў наступным пакаленнем пасля Філаматаў, пакаленнем паэтаў-рамантыкаў, якія падрыхтавалі для яго творчасці проста фантастычную глебу. І ён гэтым шанцам скарыстаўся.

Што да майго ўнёску, то хочацца згадаць цыкл папулярных артыкулаў пра оперы, якія ставіліся на нашых землях у Мінска-Віленскі перыяд. Гэта тэма найменш асветленая ў польскай гістарыяграфіі, у ёй яшчэ шмат белых плямаў. Але ў апошні час цікаваць да гэтых малых опер узрасла. Напрыклад, у Польшчы кожны год ставіцца адна новая маленькая опера, якая становіцца сенсацыяй. Бо ў Польшчы Манюшка ведаюць як “трагічнага” кампазітара, дзякуючы оперы “Галька”. А тут высвятляецца, што быў ён фантазічным, кратэтыўным і з добрым пачуццём гумару. Што датычыцца супрацы Манюшкі і Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, то мной была зроблена выснова, што звесткі пра іх плённае супрацоўніцтва, якія падаў у свой час Аляксандр Валіцкі, значна перабільшаны. Акрамя супрацы ў “Сялянцы”, усё астатняе з’яўляецца недаказаным і недаказуемым. У 2015 годзе мной быў завершаны пераклад двухактовай оперы “Галька” на беларускую мову. Рабілася гэта, што называецца, “у стол”.

Але ў 2019 годзе дзякуючы Віктару Скарабагатаму гэту оперу ўдалося паставіць на сцэне Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Зроблены дзве прэзентацыі “Ваколцы Мінска” і “Мінск”, якія выстаўлены на сайце “Moniuszko200”, які належыць варшаўскаму Вялякому опернаму тэатру. Гэтыя прэзентацыі знаёмяць нас з манюшкавымі мясцінамі і ягоным колам. Добра заўважна, што ў апошні час адбыліся моцныя зрухі ў свядомасці беларусаў у дачыненні да Манюшкі і Агінскага. Многія нібы знайшлі той гістарычны духоўны падмурак, на які можна “абаперціся”, і якога доўгі час не было.

ФІЛАМАТЫ

— Ведаю, што Вы актыўна даследуеце і папулярызуюеце спеўную спадчыну прадстаўнікоў студэнцкіх таварыстваў Філаматаў і Філарэтаў. Адкуль такая цікаваць да, здавалася б, “богам забытых паэтаў-рамантыкаў”?

— Знаёмства з Філаматамі таксама адбылося яшчэ ў студэнцкія гады, праз краязнаўчую і рамантычную літаратуру. Чытала Міцкевіча і па-беларуску і ў арыгінале. Пазней, у час працы ў віленскай бібліятэцы Урублеўскіх, мне патрапіўся зборнік філамацкіх спеваў, сабраны Брыггай Святарэцкай, жонкай Тамаша Зана. Зборнік быў скапіраваны на ноўтбук. Так нарадзіўся вядомы праект “Песні Філаматаў”, які выдатна рэалізаваў Аляксей Жбану. Такім чынам у Беларусі, Літве і Польшчы былі пачуты тыя даўно забытыя песні. А тое, што яны былі ў аматарскім, бардаўскім выкананні, сыграла ім на карысць, бо людзі маглі далучыцца і паспяваць разам. Акрамя гэтага зборніка, “Б.К.” падрыхтавала яшчэ зборнік “Грыляеты” Тамаша Зана, які спяваліся ў Вільні і не толькі. Рыхтуецца таксама зборнік Станіслава Манюшкі на словы Яна Чачота, Аляксандра Ходзькі, Тамаша Зана, Юльяна Корсака і Антона Эдварда Адвіна. Не трэба забываць, што дзякуючы паэзіі Адама Міцкевіча ў творчасці Манюшкі паўсталі “Крымскія санеты”, кантата “Прывіды”, на падставе паэмы “Дзяды”. Вельмі мару аб тым, каб “Дзяды” былі пастаўлены на беларускай мове на сцэне нашай Філармоніі.

Разам з Тамарай Рэmez, салісткай Белдзяржфілармоніі, час ад часу мы займаемся папулярызаваннем творчасці Філаматаў на рознага кіталту імпрэзах. У бліжэйшую суботу наш праект будзе браць удзел у фестывалі “Восень у Завосці”, які адбудзецца на падворку сядзібы Адама Міцкевіча.

14 кастрычніка
споўнілася
30 гадоў з дня
выхаду ў свет
першага нумара
газеты
“Культура”!

Салон незнаёмага пакалення

У Палацы мастацтва цяпер ізноў шматлюдна, і коцікі або мёд тут ні пры чым. Амаль адразу пасля маштабнага “Арт-Мінска” у самай вялікай галерэі Беларускага адкрытага традыцыйнага “Восеньскі салон” з “Белгэаграбэнкам”. Ён захапіў усе магчымыя выставачныя плошчы — не толькі залы, але і фэа ды нават калідор. Публіка, як выявілася, ад такога аб’ёму матэрыялу не стамілася.

І гэта вытлумачальна: нягледзячы на папраўдзе “стаханавскія” тэмпы арганізацыі выставаў, Палацу шчасліва ўдаецца ўнікаць паўтары. Сёлетня “Восеньскі салон” бадай ідэальна адпавядае сваёй галоўнай мэце: падтрымаць і, як цяпер модна казаць, зрабіць бачным новае пакаленне мастакоў.

На першым “Восеньскім салоне” — усяго шэсць год таму — большасць прызвічываў удзельнікаў былі мне знаёмыя. Зліўшыся гэтакі не выпадала: не такое ўжо і вялікае наша арт-асяроддзе. Але з кожным разам той аспэкт спаваля змяняўся. Прычына найперш у тым, што ўжо “засвечаныя” мастакі адзін за адным пераязгалі 40-гадова парог — і вышчупалі з гэтага. Таму нарасталі інтрыга: хто ж прыйдзе ім на змену? І ці прыйдзе хто? Зразумела, не толькі на салонах, але і ў беларускім мастацтве наогул. Салон тут добры індикатар: мала хто з маладых аўтараў міма яго праходзіць.

І вось, сёлетні больш за 90% імянаў удзельнікаў (агулам іх ажно 178!) для мяне былі ў навіну. Значыць, можна канстатаваць прыход новага пакалення. Не думаю, што яно так сабе ўсведзана і самастойна здатнае сфармуляваць нейкае выразнае крэда. У нашым атамізаваным свеце гэта ўсяго толькі сукупнасць аўтараў, якія адзін аднаго, мабыць, нават і не ведаюць. Ал... факт ёсць факт. Салон дазволіў яму правяіцца.

І пакаленне гэтак маладое мяне шчыра парадвала. Здавалася б, у наш век быць мастаком не надта прэстыжна, ды і асаблівых вонкавых магчывасцей няма. А тым не меней, на салоне мяне чакалі дэзінтэкс адкрытасці, новых ідэяў і імпульсаў.

Думаецца, амаль поўная адсутнасць у нас арт-рынка парадакнальным чынам сыграла ў плане мастацтва даброў службу. Большасць маладых не імкнецца апаваць модныя і кан’ектуры, але робіць тое, што лічыць патрэбным. Калі шукаць ва ўбачаным нейкі агульны рытм, галюнай з іх будзе акрутаў угрунтаванасць у сваёй уласнай эжыстэцыянальнай і эмацыянальнай ідэалогіі. А гэта заўсёды цікава і важна.

Зразумела, пры жаданні на салоне можна прыкюпіць

Яўген Юрыс. “Шматасабовасць”. 2019.

Андрэй Цірахаў. Assignment. 2020.

Антырэкорд усталываў Валзім Прыдура (міркую, гэта неўдаўна); свой забітанавы аўтанарэт ён прадаў усюго за 2 рублі. Праца пранізліва шыфрары і трохі хаварыята — што наогул характэрна для гэтага аўтара. Ён увакраснае ў нашым “наўгульняна” творы андэраўнаўных мастакоў канца 80-ых — ці то Жланава, ці то ранніа Клінава.

Эпатаж, вылома, прысутнічае, але інтэлігентны і дэлікатны. Яго добры ўзор — праца мінімаліста Вячаслава Зайла “Палярнік”: дзве норныя кропачкі на зусім белым аркушы. Як выяўляецца, для стварэння цікавага і паўнарартавага твора такога аўтарскага ўнёску шалкам дастаткова.

Інсталійны, аб’ектаў, праята вынаходліва, папраўдзе і зноў вельмі мала — хая іх радкі прыклады адразу прыняваюць да сабе ўвагу. Надзья Хмель прапануе ўсім ахоўным памелытаваць, мацаючы пальцамі гліняныя фігуры. Мастацтва стварае альтэрнатыву візуальнаму ўспрынянню рэчаіснасці, маркуючы, што актывізацыя іншых органаў пачуццў зробіць для нас больш разнастайнай. Не менш цікавыя ды прачуныя іныя праекты гэтай аўтаркі — скажам, архівацыя сваіх валасоў як эрэу ча су, палобнага да ствала дрэва.

Але большасць усё ж абірае звыклія медыа — скажам, той жа жыявініс. Вельмі тропна ды іранічна гэта адпрастраваў Іранан Аксёнаў — ён склаў жыявініцу кампазіцыю з рознакаляровых алдбкіаў штапта “Жыявініс папёр”. Так гэты насамрэч алёно не, многія ўдзельнікі, пэўна, сарод соенёй іншых Магчыма, уся справа менавіта ў іх інтэрвертнасці. Складасцна ўражанне, што кожны з аўтараў жыць у сваім вымарэнні, і яму там утульна.

Другая палова выставы

Сямён Маталінец родам з Брэста, але ўжо даўно стала жыць у Пачеры. Па сканчэнні Мінскай мастацкай вучэльні ён працягнуў там адукацыю — ды ўрашце асеў. І хая беларусам сябе лічыць не перастаў, з часам пачаў уваходзіць у разнастайныя “топы” лепшых мастакоў Расіі — у тым ліку, небезьядомага чалісіа Forbес: уяўляецца, ёсць і такі рэйтынг! Без сумневу, гэта сапраўдны поспех: сваіх аўтараў у нашых суседзях даволі, і здзівіць там кагосьці вельмі цяжка. Таму выстава Маталінца (дакладней, яе палову), якая праходзіць у Нацыянальным цэнтры сучаснага мастацтва, некаторыя наведвалі выключна дзеля цікаўнасці: якія тэндэцыі цяпер за нашай усходняй мяжой? Якія там крытэрыі поспеху? Не думаю, што яны атрымалі адказ на сваё пытанне. Хутчэй, падчас прагледу ўзніклі новыя.

Ілья СВІРЫН / фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Чаму замест цэлай выставы дэманструецца толькі яе палова, і дзе шукаць тым жа фарбы зірковым жалеам — знойдзем шмат праметама. У Ліваветы Буртэс гэта гаркі, у Таціяны Савік — швікі, якія здатныя адначасова і калюць і змацоўваць. А Юлія Дранец далучае ў сваё леудзеныя калажы зашчэпаныя сывіднілі і скветкі.

Акуль і чаму бярацца гэтая мастакоўка, папраўдзе аўтарскага тэхніка? Над гэтым можна доўга разважваць, сузіраючы самі творы. Але існа адно: усё яно не ад галавы, не ад халюнага разліку. Што яшчэ лепш за маладых беларускіх мастакоў, дык гэта іх эмацыянальнасць. Нават падкрэслена фармалістычны, здавалася б, геаметрызм Уладзімера Сакалоўскага пры больш пільным поглядзе здатны выклікаць супержыванне: аказваецца, за гэтым схематычным выявай тоіцца глыбкая і смутная пачушч.

Матчыма, камусьці не хочіць па ўбачаных работах завершанасці, майстарства і многія і сапраўды выглядаюць як “спроба пра” — зрыпты, чаго ж яшчэ чакаць ад маладых мастакоў? Але што ў іх не адныч, дык гэта пчырасці і сапраўдны іск.

Астатняе, хачоцца верыць, даласца. Персанальныя выставы многіх ўдзельнікаў салону будзе вельмі цікава наведваць. Галоўнае толькі, каб іх імгнт не згас раней, чым з’явіцца магчымасць іх зладзіць.

Для іх было важна змясціць выказванне ў нейкі кантэкст — як правіла, неадарчыні і таму іранічна. Прыгадваюцца, скажам, лозунгі пасрод лесу ў выкананні групы “Калектыўная дэспіні”.

Але гэты аўтар пайшоў трохі далей. У яго серыі галоўнаю роллю

Без назвы. З серыі “Працэнт Вугла нахіла стварае мастацтва”. 2021

адпываюць не самі выказванні, і нават не іх графічнае ўвасабленне, а тая скобы і шрубцы, якія спалучаюць літары між сабою. Адпаведна, сказы становяцца свасаблівай шырмай, што аддзяляе нас ад неспарэднага ўспрыняцця рэчаіснасці. І, у той самы час, яны гэтую рэчаіснасць нежак выяўляюць, нават самім фактам свайго фізічнага існавання. “Быццё прамадле палюск і заўсёды, праз усуюку мову” — лічыў мастак Хайтдэра.

Есць на выставе і праца, куды больш эрэуэмная прастама гледаць. Здавалася б, відаз, дзе ананімны наратар з патагалічнай падрабізанасцю вучыць сваю аўдытарыю мыць рукі рознымі гатункамі мыла — гэта проста пародія на шматлікі “навуцальныя” ролікі, якіх прашыў у Сешіве. Зроблена ажасна ды свасаасова — пагаітоў, тое самае мыла (пры правільным яго выкарыстанні) палеіцца ў якасці ізаляцыйнага сродку ад каранавірусу. Нармальна такая локшына, якая, на жаль, мае тэрабайты сур’ёзных правоабразаў.

Але замест таго, каб дабіна сачыць за наўмысна дураслівым сюжэтам, ты чамусьці засяроджваеш увагу на іржавых плямах, што пакрываюць старую ракавіну. І гэтая дэталёвая характарызуе героя (на экране мы бачым хіба яго рукі). З неадарчынага “біюгера”, які віразе нейкія бздурны, ужо не хочацца смяяцца — яго становіцца па-чалавечы шкада.

І такая ці то поліфранічнасць, ці то проста ўнутраная супярэчлівасць для Сямёна Маталінца вельмі ўласціва. Наогул, каб мяне папраслілі ахарактарызаваць гэтага мастака адным словам, я выбраў бы эпітэт “наўгульняны”. Ён зусім не траўбун, які абшэае неабвержныя іспытаны. Ён ганарыць блытанна, прыгуляна — нібы сам сабе не верыць. Ён не проста крытычны да ўсяго на свеце, як многія іныя прадстаўнікі кантэмпараўт — ён самакрытычны. Увесь час нешта шукае, спрабуе, не будучы ўпэўненым у выніках.

Таму яго выказванні атрымліваюцца нейкімі незавершанымі, пачынацымі. Незразумела, ці то аналітычнасць, ці то эмацыянальнасць, ці то найнаўнасць шчырымі, ці то крывадушнасцю. Тое можа скачыць, ці ён гэта ўсё ёсць — альбо проста дуршч гледачам галоўнае? Вось і не дзіва, што замест выставы ў яго атрымалася толькі яе палова.

Паступова восень уступае ў свае правы, замяняючы сонца і цяпло на холад і дождж. Але ж, зразумела, неспрыяльнае надвор'е — не перашкода для правядзення шматлікіх акцый і мерапрыемстваў, што працягваюць ладзіцца ў розных рэгіёнах Беларусі. Як сведчыць рэдакцыйная пошта, культработнікі не спыняюцца прыдумваць нешта новае, ураджаць незвычайным і марыць пра лепшае. Пра ўсё гэта — у традыцыйным аглядзе “К”.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

ТРАДЫЦЫІ І СУЧАСНАСЦЬ

Першы ліст — з Гальшанаў, што ў Ашмянскім раёне Гродзенскай вобласці, дзе днямі ладзіўся “Гальшанскі кірмаш-2021”. Ідэя правядзення гэтага тэатралізаванага свята, як вядома, заснавана на багатым гістарычным мінулым Гальшанскай зямлі. З даўніх часоў пасля ўборкі ўраджаю мясцовыя земляробы арганізавалі тут кірмаш, які славіўся не толькі разнастайнасцю тавару і ўдалымі набыткамі, але і вясёлымі ды яркімі забаўкамі, таму, натуральна, пакідаў незабыўнае ўражанне на ўсё наваколле.

І сёлета арганізатары кірмашу падрыхтавалі для наведвальнікаў разнастайную праграму, насычанную гістарычнымі элементамі: турніры асілкаў, канцэрты ад абаяльных юных артыстаў з школы мастацтваў і лепшых калектываў раёна, творчыя конкурсы, займальныя майстар-класы па традыцыйных відах народнай творчасці і беларускіх побытавых танцах ды шмат што яшчэ.

Як піша нам наша сталая аўтарка Кацярына Рудзік, “*нават дрэннае надвор'е не сапсавала настроі гальшанцам, якія спыняліся схавацца ад дажджу ў мясцовым Доме культуры. Там дзівілі і дарослых адразу частавалі духмянай і гарачай кашай па старадаўнім рэцэпце бабы Ганны, якую для іх прыгатавалі старанія гаспадыні. Падчас свята госці атрымалі падарунак і ад гальшанскіх хлебарабоў — паспрабавалі карваці, спечаны з зерня новага ўраджаю*”.

А ў Карэліцкім раённым краязнаўчым музеі днямі адбылася выстава-сустрэча “Жыву, люблю, вышываю”, прысвечаная вышыўцы і майстрам Карэліччыны. Спраўдзілім гераінямі сустрэчы сталі Таццяна Купрас і Кацярына Лустач, якія шчодро дзяліліся сакрэтамі свайго майстэрства з яе наведвальнікамі.

Па словах аўтара допісу, Галіны Смалянка, для

“Гальшанскі кірмаш” і “Конікі” з Давыд-Гарадка

наведвальнікаў майстрыхі назвалі якасці, якімі павінен валодаць майстар па вышыванні: “*цярпенне, захопленне, любоў да творчасці, жаданне стварыць шэдэўр*”. І, натуральна, пачас сустрэчы сталі вышывальніцы выказалі свае пажаданні навічкам, якія жадалі пайсці па іхнім нялёгкім творчым шляху.

АБРАД У БІБЛІЯТЭЦЫ

Таццяна Стахейка, загадчык Давыд-Гарадоцкай гарадской бібліятэкі-філіяла № 2 Столінскага раёна распавяла ў лісце, што яе ўстанова прымае ўдзел у абласным конкурсе “Бібліятэка для моладзі — бібліятэка магчымасцей”. З гэтай нагоды ў бібліятэцы стартаваў праект “Давыд-гарадоцкія “Конікі” як працяг беларускай традыцыі”, распрацаваны менавіта для моладзі. “*Урамках праекта запланавана імят цікавага: правядзенне шэрагу мерапрыемстваў, запуск хэштэгаў #давыдгарадоцкія_конікі, #абрад_конікі, выданне тэматычных брашур, буклетаў, флераў, правядзенне майстар-класоў па вырабе масак для ўдзелу ў абрадзе “Конікі”, сустрэчы з мясцовымі краязнаўцамі ды многае іншае*”, — піша ў сваім лісце Таццяна Стахейка.

ПАСТКРОСЕ-РЫ І СВІСЛАЦКІ КАСЦЮМ

9 кастрычніка ва ўсім свеце, як вядома, адзначаюць Сусветны дзень пошты.

Менавіта ў гэты дзень пасткросеры — людзі, якія абменьваюцца паштоўкамі — з усёй Беларусі сабраліся ў Мінску на сустрэчы з аўтарскай паштоўкай. Імрэза, як піша нам вядучы спецыяліст Цэнтра культуры і народнай творчасці Пастаўскага раёна Вольга Лойка, праходзіла ў музеі “*Лошыцкая сядзіба*”, які па добрай традыцыі стаў штаб-кватэрай мінскіх пасткросераў і не толькі.

“*У залах музея сабралася 46 чалавек, для якіх паштоўкі — любімае хобі. Прысутнічалі і нашыя пастаўчанкі, удзельніцы клуба аматараў пасткросінга “Вакол свету”, які ўжо трэці год дзейнічае пры Цэнтры культуры і народнай творчасці Пастаўскага раёна*”, — піша аўтар ліста.

Удзельніцаў цэпла вітала мастачка Кацярына Бабок, якая падзялялася гісторыяй свайго творчага шляху. Госці змаглі набыць спецыяльную аўтарскую паштоўку з аўтаграфам.

Падчас сустрэчы, па падліках арганізатараў, было падлісана 977 паштовак. Падчас імпрэзы праводзіліся латарэі, у якіх прымалі ўдзел усе прысутныя на сустрэчы, а пераможцы атрымалі памятныя падарункі і, канечне ж, паштоўкі.

А вось загадчыца аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Свіслацкага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Аксана Васілька даслала нам ліст пра тое, што мясцовыя супрацоўнікі цягам некалькіх гадоў цяля даследуюць і пошукаваюць работу па вывучэнні традыцыйнага касцюма XIX — пачатку XX стагоддзя.

Так, аснову святачнага свіслацкага традыцыйнага касцюма пачатку XX стагоддзя складалі кашуля, спадніца, фартух, галаўны ўбор, якія шылі частцей з ільнянога кужальнага белага палатна. “*Кашуля аздаблялася арнаментам. Пры вышыўцы арнаменту выкарыстоўвалі ніткі чырвонага і чорнага колераў. Спадніцы шылі з трапецавідных кліноў і складалі, колькасць якіх вагалася ад чатырох да дванаціці. У склад жаночага касцюма ўваходзіў і фартух, упрыгожаны вышыўкай. Замужнім жанчынам не дазвалялася па-за межамі хаты паказвацца з непакрытай галавой, таму яны абавязкова насілі чапцы і хусткі*”, — адзначае аўтар допісу.

Што да мужчынскага касцюма, дык ён прадстаўлены кашуляй, вырабленай з ільняной тканіны, а таксама нагавіцамі і по-

На здымках:

- 1 Выступленне артыстаў падчас “Гальшанскага кірмашу”.
- 2 Работы вышывальніц Карэліцкага раёна.
- 3 Удзельнікі этнаўрока пра Давыд-гарадоцкія “Конікі”.
- 4 На сустрэчы пасткросераў у Лошыцы.
- 5 Прэзентацыя традыцыйнага свіслацкага касцюма.

ясам. Адметнасць святачнага свіслацкага касцюма стварэе вышыўка чырваночорным крыжыкам, якая ўпрыгожвае каўнер і манжэты рукавоў. Асноўным галаўным уборам мужчыны лічыўся саламяны капляшоў.

Цікава, што калекцыя традыцыйных строяў XIX — пачатку XX стагоддзя Свіслацкага раёна была прэзентаваная на сёлётным святачным мерапрыемстве, прымеркаваным да Дня работнікаў культуры.

Што ж, нягледзячы на сённяшняй даволі складанай часы, восенская палітра шматлікіх мерапрыемстваў, якія ладзяцца ў розных кутках Беларусі, па-ранейшаму стракаціць прывабнымі фарбамі ды ўражае новымі крэатыўнымі формамі. Мяркую, так будзе і ў наступныя восенскія месяцы. Таму заклікаю ўсіх чытачоў “К” працягваць пісаць нам пра ўсе адметныя падзеі, што адбываюцца ў вашых гарадах ці вясковых паселішчах.

Беражыце сябе, не хварэйце і маўчыце сваё здароўе, дарагія нашы чытачы і прыхільнікі! Сустрэнемся праз тыздзень!

Сённышні імклівы свет не дае чалавеку спыніцца, падумаць, паназіраць, ён вымагае хуткага прыняцця рашэнняў, маланкавай рэакцыі на ўзніклыя праблемы. Але парадокс — чым з большай хуткасцю жыве чалавек, тым, здаецца, хутчэй бяжыць час. Ці засталася ў нашым жыцці штосьці, што не падаецца гэтак коласаварот мігуні і нястрымнага імкнення наперад? На маю думку, толькі дзве рэчы могуць сёння спыніць чалавека і дапамагчы яму знайсці гармонію ў сабе — зносіны з прыродай і музыка. Гутарка з жыхаркай Ашмян, акампаніатарам адной з гарадскіх школ Валянцінай Фёдарэўнай Рэут толькі пацвердзіла маю думку.

Кватэра, дзе жыве музыка

Студэнты-завочнікі.

Дарэчы, з Валянцінай Рэут вельмі цікава размаўляць: яна адначасова і прость ў побытавых стасунках чалавек, і складаны, невывучаны, цікавы, калі гутарка датычыцца музыкі і, асабліва, харавога выканання. Па спецыяльнасці Валянціна Фёдарэўна — выкладчык музычна-тэарэтычных і харавых дысцыплін, не адзін дзясятка гадоў аддала працы.

Калі музычны свет захапіў яе і стаў сэнсам жыцця, яна і сама не ведае, толькі сёння цвёрда ўпэўнена, што без музыкі жыць нельга. Магчыма, таму не заўважыла, што нарадзілася ўжо з музыкай у душы. Вельмі музыкальным ад прыроды быў бацька Валянціны — Фёдар Сяргеевіч Пронін. Ён, не ведаючы нотнай граматы, мог з лёгкасцю сыграць любую пачутую мелодыю, прычым на розных інструментах. Ён валодаў і пісьменніцкім дарам — праўда, пісаў больш для сябе — ды дачкі часам карысталіся яго творами, калі патрэбна было пісаць сачыненні ў школе. Але склалася так, што Фёдару Проніну спачатку прыйшлося кіраваць калгасам у Ашмянскім раёне, пазней — птушкафермай, а му-

Хор падводнікаў.

зыка так і засталася марай. Вось і хацеў бацька, каб хоць адна з чатырох дачок прысвяціла жыццё музыцы, увасобіўшы ў рэальнасць яго імкненні.

Валянціна з дзяцінства была музыкальна адораным дзіцём. У Ашмянскую дзіцячую музычную школу яна паступіла ў няпоўных шэсць год, а ў першым класе ўжо выступала на сцэне гарадскога клуба. Вялікай увагі заняткам ігры на фартэпіяна дзяўчынкі не на-

двалі, але прыродны здольнасці дапамаглі з лёгкасцю здаць экзамены ў школе і паступіць у Маладзечанскае музычнае вучылішча на дырыжорска-харавое аддзяленне. Цікава, што ў гэты ж час, толькі на старэйшым курсе, вучыўся ігры на акардэоне будучы вядомы спявак Юрый Антонаў.

Валянціне было чатырнаццаць год, калі ёй упершыню прыйшлося на практыцы кіраваць сапраўдным хорам — і не

дзіячым, а на прадырстве. Але страху перад хорам у яе не было ніколі. З пазіцыі сённышняга вопыту тыя першыя спробы Валянціна Фёдарэўна лічыць не вельмі прафесійнымі, але заняткі прыносілі асалоду, а калі калектыў атрымаў яшчэ і першае месца на гарадскім конкурсе, то ў дзяўчыны, як кажуць, выраслі крылы.

Пасля вучылішча была Беларуская дзяржаўная кансерваторыя і незабыўныя гады вучобы пад кіраўніцтвам выдатнага дзеяча беларускай культуры, самаадданага прыхільніка харавога мастацтва Віктара Уладзіміравіча Роўды. Ён стаў любімым педагогам і «другім бацькам», з якім Валянціна Фёдарэўна падтрымлівала сяброўскія адносіны аж да смерці майстра. Яго школа сталася падмуркам яе прафесійнага майстэрства.

Сваім самым плённым у працы часам Валянціна Фёдарэўна лічыць гады, пражытыя ва Уладзіастоку, куды яна прыхалала з мужам — афіцэрам-падводнікам. Там яе чакала работа выкладчыкам харавых дысцыплін, а пазней загадчыцай музычна-педагагічнага аддзялення педвучылішча горада, праца кіраўніком самадзейнага харавога калектыву ў воінскай частцы, выкладанне на кафедрі харавога дырыжывання ў мясцовым педінстытуце мастацтваў... Потым быў перезд у латышскі Ліепай, дзе Валянціна Фёдарэўна займалася любімай справай — вучыла дзяцей у музычнай і сярэдняй школе спяваць у хоры, кіравала зводным рускім хорам на свяце песні, што ладзіўся ў мястэчку.

Пасля вяртання ў Ашмяны Валянціна Рэут пачала працаваць у сярэдняй школе №3 і адначасова была рэгентам царкоўнага хора. Дзякуючы намаганням Валянціны Фёдарэўна на пасадзе намеснікі дырэктара па вучэбнай рабоце ў школе з'явіліся агульнаэстэтычныя

класы. За гады яе дзейнасці вырасла не адно пакаленне музыкантаў, сфарміравалася некалькі творчых калектываў. Узорны хор «Тоніка» з'явіўся пачаткам вакальных ансамбляў «Гармонія», «Тоніка», «Вясёлыя ноткі». Пра многія з іх ведаюць не толькі ў раёне, але ў вобласці і ў Беларусі.

Пакрысе вакол Валянціны Фёдарэўны сабраўся такі ж, як яна, самаадданы творчы калектыў педагогаў: Галіна Яскель, Алена Козар, Вольга Траймак, Людміла Высоцкая. Загучалі ансамбль цымбалістаў «Перазвон», ансамблі баяністаў «Тущі» і «Кнопачкі», студыя эстрадных спеваў. Валянціна Фёдарэўна і сёння працуе ў школе, толькі акампаніатарам — здароўе ўжо не дазваляе спяваць. Але да яе вопыту і трапную парадку заўсёды звяртаюцца маладзейшыя калегі.

Амаль кожны дзень у кватэры Валянціны Фёдарэўны на трэцім паверсе адбываюцца канцэрты: Бетховена, Моцарта ці іншых сусветна вядомых кампазітараў. Да яе фартэпіяна нумароў даўно прывязчаліся суседзі — ва ўсякім разе, ніхто ніколі не паскардзіўся, ды і гаспадыня кватэры стараецца іграць днём, калі большасць людзей на працы, і не кранае клавій у выхадныя дні. Часам унук Яўген выконвае свае кампазіцыі на гітары — Валянціна Фёдарэўна для яго не толькі любімая бабуля, але і даралца, і настаўнік.

Вучні Валянціны Фёдарэўны сёння працуюць у розных установах Беларусі, Расіі і Латвіі. І няхай нехта з іх не звязваў сваё прафесійнае жыццё з музыкай, але, несумненна, што ў кожным сваім навуцэнцы яна змелаг выхаваць любоў да песні, навучыла глыбока разумець музычныя творы і адчуваць сапраўднае мастацтва.

Ірына БРАЗУЎСКАЯ

Своеасаблівымі вехамі ў гісторыі роднага краю застаюцца імёны нашых знакамітых землякоў, хто роднай песняй, шчырым мастацкім словам натхняў сваіх суайчыннікаў да шчаслівага жыцця, заклікаў на барацьбу, раскрываў характэрныя рысы мясцін. Сярод іх і Аляксей Сучок (Пётр Навумавіч Дабрыян), які ўнёс сваю часцінку ў станаўленне і развіццё мілагучнай беларускай мовы, выказаў павагу і любоў да роднай Бялкаўшчыны.

Пётр Навумавіч Дабрыян быў заўсёды энергічным, вясёлым, вельмі актыўным чалавекам. Ён паспяваў усюды: пісаў вершы, удзельнічаў у тэматычных і літаратурных вечарынах, паседжаннях раённага літаб'яднання, сустракаўся з вучнямі і настаўнікамі, знаходзіў час завітаць у госці да сяб-

Паэт, якому заўсёды хацелася шчасця

роў, заўсёды шчыра адгукаўся на бяду, дапамагаў і справай, і словам, быў сябрам Слонімскай бібліятэкі.

У 1938 годзе віленскі часопіс «Шлях моладзі» ўпершыню змясціў яго першы верш «Я бацьку». А праз год той жа часопіс

Да 105-годдзя з дня нараджэння Аляся Сучка

надрукаваў новыя вершы паэта «Зіма», «Мне ахвата», «Вясна, вясна, прыйдзі хутчэй».

Паэтычны зборнік Аляся Сучка «Захацелася шчасця» — першая кніга паэта са Слонімскай, якая праз доўгі час бачыла свет, дзякуючы намаганням беларускага пісьменніка, гісторыка, краязнаўца Сяргея Чыгрына. Гэтая кніга — яшчэ ўспамін пра шчырага паэта і добразычлівага чалавека, яскрава прыклад таго, што напісанае застаецца вечным.

Больш падрабязна дакрануцца да паэзіі песняра і адчуць яе сутнасць можна, наведваючы сёння музей беларускай кнігі Слонімскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа.

Да слова, у музеі, акрамя зборніка «Захацелася шчасця», ёсць каштоўныя рукапісы паэта, падаранні ім бібліятэцы з асабістым подпісам:

«Ахвярую свой зборнік вершаў Слонімскай цэнтральнай бібліятэцы, як дар ад чытача, за плённую работу, якую праводзіць яе калектыў на распаўсюджванні нашай савецкай літаратуры ў масах працоўных Слонімскай мястэчка. Аляксей Сучок. 7.2.1987г. Вёска Азярыца».

Юлія ВАСІЛЕЎСКАЯ,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Слонімскай раённай бібліятэкі
імя Якуба Коласа

Вышывальшчыца з Людвінава

Вязаць кручком Ларысу Ількевіч навучыла яшчэ ў дзяцінстве бабуля. З гадоў пятнаццаці яна пачала вязаць пруткамі. Шыць, вышываць, плесці карункі вучылася сама, а падручнікам і дарадцам стаў інтэрнэт.

Ларыса Ількевіч.

Першымі вышытымі карцінамі былі іконы. Тады яна перахварэла на анкалогію і, атрымаўшы дазвол святшчэнніка, стварыла некалькі абразоў, якія і сёння захоўваюцца дома. Першай і самай дарагой стала ікона Казанскай Божай маці. А наогул вышыла больш за 50 ікон, якія разышліся, без перабольшання, па ўсім свеце. Затым захапілася вышываннем партрэтаў, нашпормортаў, пейзажаў. Амаль усё з гэтага або дарыла, або прадавала.

З Ларысай мы знаёмыя з дзяцінства, больш як чатыры дзесяцігоддзі. Калісьці вучыліся ў адным класе музычнай школы пры Маладзечанскім музычылішчы. Апошнія некалькі гадоў я не паспяваю за ёй. Дакладней — за яе актыўнай творчасцю. Мне складана адсачыць усё новае і новае работы маёй прыяцелькі, пра якія даведваюся, дзякуючы сусветнай павуціне. Дзіўлюся: калі яна ўсё паспявае?! Яе работы — чарговыя вышыванкі, інтэр’ерныя лялькі, сувеніры, ручнікі, сурвэткі, хрысціянскія камплекты для немаўлят, вязаныя кручком і пруткамі разнастайныя хатнія рэчы, карціны, вышытыя крыжыкам, нават гадзіннікі з арнамантам і г. д. Не ўсё, створанае рукамі майстрых, можна пабачыць на яе асобных старонках у сацыяльных сетках. Шмат пра што паведамляюць нашы агульныя сябры, выстаўляючы свае фота ў адмысловых вышыванках. Аднак пра ўсё па парадку.

Па професіі Ларыса музыкант, баяністка. У 1982 годзе яна закончыла Маладзечанскае

музычнае вучылішча і атрымала накіраванне ў Нарачанскую музычную школу Вілейскага раёна. У аграгарадок Людвінава, дзе цяпер жыве, трапіла выпадкова. На адным з канцэртаў яе заўважыла кіраўніцтва мясцовага зверасаўгаса “Беларускі”. Запрасілі дырэктарам Дома культуры, далі кватэру. Работу сваю яна любіла. Пры ёй быў арганізаваны хор (за 40 чалавек), які паспяхова выступаў на святочных мерапрыемствах, на аглядах мастацкай самадзейнасці. Сёння яна працягвае працаваць выкладчыцай музыкі ў філіяле Даўгінаўскай музычнай школы, што месціцца ў Людвінаве. А вольны час прысвячае народнай творчасці. Вышываныя карціны, іконы, аб’яргі, сашэ з нацыянальным арнамантам, маскі з ручной вышыўкай, шацкі для навагодняй ялінкі, калядныя чаравічкі для падарункаў, птушачкі — чаго толькі няма ў яе “запасніках”.

Тканіну, пераважна лён, Ларыса набывае на Аршанскім камбінаце. Нігікі і розную драбязу для рукадзеля — праз інтэрнэт-крамы, але перавагу аддае натуральным і якасным. Ідэі

для беларускага арнаманту яна знаходзіць у інтэрнеце. А яшчэ набыла спецыяльную літаратуру, каб быць больш дасведчанай у сімволіцы. Яе дэвіз: “Ні дня без крыжыка!” У дзень вышывае на 30-60 метраў ніткі. Своеасаблівае 60-мятроўка штодзень. Аднойчы, завяршыўшы ручную вышыўку кашулі, яна падлічыла вышытая “зорачкі” — іх на кашулі 129! Кожная “зорачка” з 61 крыжыка, а ў выніку 7869 крыжыкаў вышыта толькі на “зорачках”! А яшчэ ў арнаманце ёсць розныя іншыя элементы.

У залежнасці ад колькасці вышыўкі на вырабе, на вышыванку патрабуецца два-тры тыдні працы. Бываюць выпадкі, калі нейкі тэрміновы заказ выконвае літа-

тага дома. Акрамя вышыўкі крыжыкам там шмат мярэжкі.

Пра сваё захапленне, якое яна называе рамяством і не пасягае на высокае званне майстра, Ларыса кажа як пра магчымасць зрабіць прыемнае для людзей, атрымаць удзячныя водгукі і ўбачыць свае работы на фотасесіях з розных куткоў зямнога шара. Так! Гэта не перабольшанне. Беларускія вышыванкі, аб’яргі, торбачкі з ручной вышыўкай, сашэ разля-

Аб’яргі для ўсёй сям’і.

Беларуская вышыванка.

рально за суткі. Цяпер працуе над вельмі складаным і аб’ёмным заказам: трэба “апрануць” у заनावескі з народным арнамантам чатыры вокны вялікага барвеніс-

таюцца па розных краінах ад Расіі да Кітая, Скандынавіі і ЗША. У Маскву для блогершкі Наталлі Бухціяравай беларуская вышывальшчыца даслала камплект ільняных сурвэтак і дарожку з

нацыянальным беларускім арнамантам. З краін Каўказа, з Украіны, блізкага і далёкага замежжа даятаюць у Людвінава шчырыя словы падзякі і захаплення, а часам і новыя заказы ад тых, хто ведае кошт ручноў працы і якаснага матэрыялу.

Не магу стрымацца, каб не працываць некаторыя з іх, адсочаныя мной у сацыяльных сетках. Вось водгук ад Раісы Раманені:

“Сёння я буду як мадэль, таму што хачу паказаць працу, якую для мяне зрабіла выдатная майстрыня Ларыса Ількевіч. Яе залатыя рукі вышывалі маю кашулю і фартух, такім чынам мой абноўлены строй. Той, хто мае нацыянальную вопратку, добра ведае, якое гэта адчуванне, калі апранаешся ў сваё, няхай нават стылізаванае адзенне. Сімвалі Радымы, як і мова, тая непарыўная сувязь, якая праходзіць праз усё часы і належыць усім тым, хто жыве, жыве і будзе жыць у гэтай краіне. Ніхто не мае права адабраць, растаптаць ці забараніць тое, што дадзена Богам”.

“А вось водгук з ЗША: “Паглядзіце, як стыльва апраналіся нашыя продкі, як удала спалучаюцца ўсе элементы. Для нашых маленькіх кнопочак у Сіэтле майстрыца расшыла міні-кашулькі. Дзякуй, Ларыса Ількевіч. Будуць нашыя паненкі князёўнамі хадзіць у дзіцячы садочак на прэзентацыі па Беларусі”.

Вельмі часта на старонках Ларысы з’яўляюцца фота з дзеткамі, апранутымі ў вопратку з нацыянальным арнамантам. Майстрыха прызнаецца, што марыць стварыць дзіцячы камплект, вышыты ў беларускай традыцыі. Вось яе подпіс пад адным са здымкаў: “І жывуць у Вілейскім раёне дзяўчынка Аленка і хлопчык Ванечка. І апранаецца Аленка ў ільняную сукеначку з маёй вышыўкай. І я цешуся з гэтага”.

Беларускі народны строй.

Асобныя ідэі для сваіх работ Ларыса іншы раз знаходзіць, шапацуючы па сацыяльных сетках. Так з’явіліся партрэты бацькі для знаёмай і рэальнай дзяўчыны-фотамадэлі, а яшчэ аб’ярг Лада, схемы для якіх вышывальшчыца рабіла сама. Іншы раз яна вышывае наогул без схем па карціцы.

У кожнай вышывальшчыцы ёсць свае прыкметы, свае талісманы. Для нашай рукадзельніцы — гэта вобраз каня. Яна мае вышытую карціну і гатовая яшчэ вышываць гэтую працавітую жывёлу, з якой ці то жартам, ці то сур’ёзна атаясамлівае і сябе.

Самымі строгімі сваімі крытыкамі лічыць Ларыса Ількевіч мужа Косцю і сыноў. Але, як бы яны не ацэньвалі творчасць жонкі і матулі, а элагантныя рэчы, вышытыя або звязаныя ёй, носяць з задавальненнем і часцяком просяць чарговыя новыя сувеніры ці актуальныя сёння, у неспрыяльны эпідэміялагічны час, маскі з вясёлым малюнкам, створаныя яе працавітымі рукамі і пры дапамозе яе бязмежнай фантазіі.

Ала СТРАШЫНСКАЯ

Мікалай Пытляк, рэжысёр Бярэзінскага народнага тэатра, лічыць, што культурны брэнд у любым месцы нельга стварыць штучна. Трэба, каб традыцыя “настаялася”, прайшла пацвярджэнне часам. Вось за свайго гадаванца, тэатральны фестываль “Бярэзінская рампа”, Мікалай Мікалаевіч ручаецца: калі за тыдзень да пачатку мерапрыемства вывесіць па горадзе афішы, 90% квіткаў на спектаклі абавязкова раскупіцца. Ды і рыхтуюцца бярэзінцы да гэтай падзеі загодзі, ведаюць, што яна праходзіць раз у два гады ў лістападзе вось ужо 25 гадоў. Таму “Бярэзінская рампа” і з’яўляецца культурным брэндам для гэтага невялікага, але ўтульнага гарадка.

На сцэне бярэзінскага тэатра.

а Дзяніс Баярэвіч — артыст аднаго з тэатраў у Маскве. Акцёрскае майстэрства вучыць камунікабельнасці. Шкада, што ў Беразіно няма сярэдне-спецыяльнай навучнай установы, бо талды можна было б падключыць навучэнцаў да паставак.

— Раскажыце пра забавныя выпадкі і сакрэты рэжысёрскага майстэрства.

— Адночы я ледзь не пераканаўся, што бесталентных людзей не бывае. У першым сваім бярэзін-

У “Бярэзінскай рампы” вялікія планы

Павел САЛАЎЕЎ /
Фота з архіва тэатра

Мікалай Пытляк называе сябе рэжысёрам класічнай акадэмічнай школы. Наратдзіўся ён далёка ад Беразіно, у вёсцы Скурата Івацэвіцкага раёна. У 17 гадоў паступіў на пастаянна дзеючыя курсы міністэрства культуры для клубных работнікаў, потым у 1970 годзе ў Тэатральна-мастацкі інстытут, цяпер БДАМ, на культурна-асветніцкую работу і рэжысуру самадзейнага тэатра. Туды заўсёды цяжка было паступіць, прызнаецца Мікалай Мікалаевіч, але, напэўна, на станочы зыход паўплывалі паспяхова пройдзеныя курсы, і тое, што юнак быў з вёскі, і напісаў пісьмовы экзамен: эксплікацыю п’есы Кандрата Крапівы “Партызаны” на беларускай мове.

Пасля атрыманых ведаў у лепшай творчай ВДУ Беларусі пачалася дарослае жыццё. Год практыкі ў Лагойскім Доме культуры, армія, пасля праца культурна-асветніцкім супрацоўнікам у мінскай Палацы культуры прафсаюзаў. Праз пяць гадоў — Мікалай Пытляк ужо намеснік дырэктара ва ўзорным Доме народнай творчасці. Тут ён актыўна працуе па спецыялізацыі рэжысёра, ставячы спектаклі з аматарскімі трупамі калектываў Акадэміі фізікі і паўправаднікоў і Інстытута торфу. Праз нейкі час Мікалай Мікалаевіч становіцца намеснікам дырэктара Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Горкага.

Малады рэжысёр актыўна вядзе канцэрты па краіне і вобласці. І вось у Беразіно сустракае будучую жонку. Творчаму чалавеку спадабалася ў горадзе, тут

была вялікая колькасць мерапрыемстваў у той час, і ён уладкоўваецца рэжысёрам урачыстасцяў у гарадскім Доме культуры, а потым і рэжысёрам Народнага тэатра.

Мікалаю Пытляку прыйшло зноўку збіраць трупы, бо дасюль спектаклі паказвалі ў гэтым тэатры толькі з мэтай абараняць званне народнага. Першы яго спектакль мясцовая публіка прыняла добра. У рэжысёра ўзнікае ідэя арганізаваць фестываль на аналогіі з савецкай “Рампай сяброўства”, якая прыходзіла ў Прыбальтыцы, Беларусі і Расіі. Мэта была добрая, бо талды вакальных і харэаграфічных групы былі мабільныя, пастаянна рэпэталі і правяралі сваё майстэрства на фестывалях, а вось тэатры ў галіне “варыліся ў сваім соку”. Трэба было ім таксама даць стымул канкураваць, даць магчымасць прасачыць за сваімі і чужымі поспехамі і недапраўкамі. Так у 1996 годзе сумесна з упраўленнем культуры Мінаблвыканкама Мікалай Пытляк збірае 6 народных тэатраў для ўдзелу ў першым фестывалі “Бярэзінская рампа”. Падзея сапраўды ўдалася. Фестываль вырашана было праводзіць у горадзе раз у два гады. Такім чынам, у наступным годзе ён пройдзе 13 раз.

— Мікалай Мікалаевіч, якія тэатры часцей прыязджаюць у Беразіно на фест?

— Ужо замацавалася традыцыя запрашаць Барысаўскі, Слуцкі, Нясвіжскі, Жодзінскі, Маладзечанскі тэатры, яшчэ хаця б па адным тэатру з вобласці. Звычайна таксама даем сваю прэм’еру, а таксама спектакль па-за конкурсам. Усяго восьм спектакляў на сцэне Бярэзінскага Дома культуры. Што тычыцца рэпертуара, то тут у кожнага свой густ.

На апошняй “Рампе” ледзь барысаўскі рэжысёр Ігар Куніцкі паказаў пастаноўку па ўласным сцэнары. Наталія Радзівонава з Жодзіна ўжо неаднаразова прывозіць спектаклі Рыгора Горына, якія сапраўды кранаюць. Мы таксама ставілі спектакль па яго творы “Забыты Герострат!” на пазамінулым фестывалі.

Наш фестываль дэмакратычны, ён не прысвечаны толькі асобнаму аўта-

нэй на “Рампе” быў Уладзімір Мішчанчук, дэкан тэатральнага факультэта БДАМ, заслужаны артыст Беларусі, адным з членаў — Марына Захарэвіч, народная артыстка Беларусі, прафесар. Яшчэ — Анатоль Акушэвіч, былы начальнік галоўнага ўпраўлення культуры Мінаблвыканкама, і многія іншыя знаёмы сваёй справы.

— Як падбіраеце акцёраў?

— Важна, каб чалавек сам хацеў сябе праявіць

Бярэзінскі Дом культуры.

Мікалай Пытляк з Уладзімірам Мішчанчуком.

ру ці тэме. Ды і паставіць Шэкспіра на нашай сцэне цяжка. Таму і я, і іншыя рэжысёры падбіраюць адпаведныя нашым мэтам і магчымасцям тэмы.

— Каго запрашаеце ў журы на “Бярэзінскую рампу”?

— У нас дастаткова прафесійнае журы. Гэта людзі, якія бачылі сотні і тысячы спектакляў, здаралася, яны і самі іх ставілі і ў іх дзейнічалі. Я дапаўняю журы таксама мастакамі і кампазітарамі. Вось на 10-м фестывалі старшы-

затое тыя, хто застаюцца, хочучь іграць яшчэ і яшчэ. Яны ведаюць, якое задавальненне прыходзіць пасля прэм’еры.

Таму і паставіць самадзейны спектакль даўжэй, чым прафесійны. Гэта як падрыхтоўка да здымкі экзамену вучняў I і II класаў. Трэба заўсёды з чыстага ліста вучыць пачаткоўцаў, як іграць. Таму практыка паказвае, што стварыць спектакль аматарам больш-менш рэальна за год. Амаль немагчыма зрабіць два саставы акцёраў, як у прафесіяналаў, бо чалавек аддае сябе, прыкладае старанні, а яму за гэта не плацяць. А бывае, здараюцца неспадзяванкі, камандзіроўкі ці хвароба. Тады прыходзіцца чакаць, а спектакль “развальваецца”.

— Ці займаецеся з дзеньмі і падлеткамі, ці карысна гэта для іх?

— П’юны час таму вёў студыю для падлеткаў сам, цяпер гэтым займаецца наш супрацоўнік Аляксандр Бабашаў. За ўвесь час “з-пад маёй рукі” выйшла 18 чалавек, якія паступілі і закончылі ўстановы адукацыі культуры. Вось цяпер у БДАМ вучацца Кірыл Скалоўскі і Мікіта Сівец. Ірына Якавец цяпер актрыса Мазырскага драматычнага тэатра,

Мікалай Пытляк.

затое тыя, хто застаюцца, хочучь іграць яшчэ і яшчэ. Яны ведаюць, якое задавальненне прыходзіць пасля прэм’еры.

Таму і паставіць самадзейны спектакль даўжэй, чым прафесійны. Гэта як падрыхтоўка да здымкі экзамену вучняў I і II класаў. Трэба заўсёды з чыстага ліста вучыць пачаткоўцаў, як іграць. Таму практыка паказвае, што стварыць спектакль аматарам больш-менш рэальна за год. Амаль немагчыма зрабіць два саставы акцёраў, як у прафесіяналаў, бо чалавек аддае сябе, прыкладае старанні, а яму за гэта не плацяць. А бывае, здараюцца неспадзяванкі, камандзіроўкі ці хвароба. Тады прыходзіцца чакаць, а спектакль “развальваецца”.

— Ці займаецеся з дзеньмі і падлеткамі, ці карысна гэта для іх?

— П’юны час таму вёў студыю для падлеткаў сам, цяпер гэтым займаецца наш супрацоўнік Аляксандр Бабашаў. За ўвесь час “з-пад маёй рукі” выйшла 18 чалавек, якія паступілі і закончылі ўстановы адукацыі культуры. Вось цяпер у БДАМ вучацца Кірыл Скалоўскі і Мікіта Сівец. Ірына Якавец цяпер актрыса Мазырскага драматычнага тэатра,

скім спектаклі, калі я яшчэ не ведаў мясцовых жыхароў, папрасіў нашу тэхнічкую выканаць простую ролю, дзе трэба было падысці да тэлефона, зняць трубку і сказаць: “Не, яго сёння не будзе” Пачынаюцца рэпетыцыі, а ў яе быццам гаворка адмаецца! У іншым сваім спектаклі я таксама прыцягнуў для эпізядычнай ролі нашага загадчыка гаспадаркі. Яму трэба было ў ролі пастуха прайсці з адной кулісы ў іншую, і калі выйшаў на сцэну, “ганяў” па сцэне кароў цэлых тры хвіліны. З таго часу я зарокся браць у спектаклі па знаёмстве. А адна з маіх напрацовак — вычытка тэксту проста седзячы ў кабінете. Гэта дазваляе добра вывучыць тэкст і разабраць скразне дзеянне.

— Над чым цяпер працуеце?

— Цалкам заняты арганізацыяй 13-га фестывалю. Пройдзе ён або 27 сакавіка ў Міжнародны дзень тэатраў, або ў наступным лістападзе. Працуем зараз над п’есай Влады Альхольскай з сучаснай назвай “Хайп”. Пра што яна — запрашаю Вас паглядзець!

У гэтым годзе мы “са слязамі на вачах” адзначылі 80-годдзе з пачатку Вялікай Айчыннай вайны, самай страшнай і крывавай у гісторыі нашай краіны. І па сённяшчэ да канца не ўстаноўлена агульная колькасць страт, але лік ідзе на многія мільёны. Сярод гэтых мільёнаў загінуўшых і зніклых без вестак — больш за два дзясяткі беларускіх мастакоў. Зараз мы распавядзем толькі пра трох твораў з гэтага жалобнага шэрагу, якія ў першыя месяцы вайны змянілі аловак і пэндзаль на вінтоўку і аўтамат, але ў тым жа 41-м — загінулі смерцю храбрых у баях за Радзіму...

Аркадзь Астаповіч

Ён пражыў кароткае, складанае, але надзвычай інтэнсіўнае творчае жыццё, пакінуўшы велізарную графічную спадчыну. Але амаль 20 гадоў, з 1940-га — да 1960-га года мала хто чуў пра гэтага графіка, бо практычна нічога ў СМІ, звязанага з ягоным імем, не з’яўлялася. І толькі дзякуючы асабістай ініцыятыве Алены Аладавай ды яе маскоўскія сяброў у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР

А.Астаповіч. “Вёска”. 1929. Аплікацыя, туш.

А.Астаповіч. “Сакавік”. 1923. туш, акв.

адбылася першая выстава твораў паўзабытага мастака Аркадзя Астаповіча. А потым з’явіліся і іншыя яго выставы з каталогам, артыкулы ў часопісах і газетах, юбілейныя паштоўкі з яго партрэтамі і г.д. Коротка кажучы, сёння яго імя трывала ўпісанае залатымі літарамі ў гісторыю нашага нацыянальнага мастацтва.

Так здарылася, што мастак, які нарадзіўся ў Мінску, пайшоў адсюль і на сваю пагібель. Сыходзіў ён з горада ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны. За пару дзён да ўваходжання немцаў у Мінск 45-гадовы старшы лейтэнант запаса Астаповіч пакінуў жонку і двух сыноў у сям’і свайго былога вучня ў вёсцы Каралёў Стан і праішоў пешкі некалькі дзясяткаў кіламетраў на ўсход, каб нарэшце ў пачатку ліпеня злучыцца з асабістымі часамі абскроўленай Чырвонай Арміі. Але толькі пару месяцаў паспеў прававаць у 111-м сапёрным батальёне 6-й стралковай дывізіі 13-й арміі Рэзервавага фронту першага фарміравання (створаны 30 ліпеня 1941 г.). Безумоўна, Астаповіч у жніўні-верасні 41-га мог удзельнічаць у баях і ў раёне беларускіх гарадоў Доўжа, Чэрыкава і Крычава, і ў ліквідацыі плашчара часцей 4-й арміі вермахта на ўсходнім беразе Дзясны. А потым змагацца і з Ельнскай групой ворага, прыкравачы арлоўска-тульскі кірунак, каб не даць немцам прасунуцца на Маскву з поўдня. Але дакладныя дэталі ўдзелу мастака ў летне-восеньскіх баях, зразумела, нам невядомы.

23 верасня 1941 года ён загінуў смерцю храбрых, па сведках сястры Зінаіды, у кровапралітнай бітве ля вёскі Рухава-Буды пад горадам Арлом. Факт неаспрочны: Зінаіда Антоўна атрымала пахавальную за подпісамі камандзіра батальёна, ваеннага камісара Шалудзко і начальніка штаба Шулякоўскага. Да сённяшняга дня так і не вядома месца пахавання Астаповіча. Што зусім не дзіўна: 41-ы трагічны для нас “чорны” год — год соенных тысяч незваротных страт салдат і афіцэраў Чырвонай Арміі. Шчыра кажучы, я нават вёску пад назвай Рухава-Буды так і не знайшоў на карце сярод 1845 сучасных вёсак Арлоўскай

Загінуўшыя ў

Тры жыцці — тры лёсы беларускіх мастакоў

вобласці. Магчыма, яна, гэтая вёска, знікла ў час вайны? Ці існуе пад іншай назвай?

...Пачатковую адукацыю Аркадзь атрымаў у Гродзенскай мужчынскай гімназіі, дзе лічыўся “першым вучнем”, скончыўшы яе ў 1914 годзе з залатым медалём. Захаваўся цікавы альбом малюнкаў алоўкам, які ён вёў у гэтай гімназіі. Пасля смерці таты сям’я пераехала да сваякоў у Петраград, і Аркадзь стаў студэнтам Політэхнічнай школы Таварыства заахочвання мастацтваў, дырэктарам якой быў колішні педагог Шагалла — Мікалай Рэрхс. А неспрэчным настаўнікам у маладога беларуса быў Іван Білін — выдатны ілюстратар і сцэнограф. Як успамінала Зінаіда Антоўнаўна, маючы на ўвазе “петраградскі перыяд” жыцця, “...гэта быў свет-

рода навакольных мясцін выйшла на першы план ягонай творчасці. Рэдкая неспрэчнасць і лірычнасць, прастата, ды не праствакасць, выяўленчай мовы робяць характэрнымі рысамі яго работ. І ў гэтай галіне яму няма роўных. У сваіх лепшых творах мастак перадае непаўторны настрой роднай зямлі, прыгажосць звычайнай хаткі з тыповай для Беларусі кладкай бярвенняў, сілуэт пуні, напалову прысыпанай мяккім снегам, будынкі ў атачэнні маляўнічых дрэў, двары на прыгуменні ў тропічна-памяльным снезе.

Але часам яго краявіды набываюць характар жанравых карцінак, дзе адлюстраваны людзі ў гарманічным сітэзе з прыродай. Напрыклад, у аркушы “З дровамі” па заснежанай вясковай вуліцы запрожаныя коні павольна цягнуць бярвенне. На першым плане — дзеці, якія ідуць у школу. А ў глыбінні — цёмныя сілуэты хат з белымі дахамі, студні з жураўлямі, дрэвы пад снежнымі шапкамі. Цуд! Не дзіўна, што глядачы цёпла прымалі творы мастака на ўсіх пяці Усебеларускіх мастацкіх выставах тых часоў.

У 1929-м Астаповіч пакідае Навасёлкі і да пачатку Вялікай Айчыннай застаецца ў Мінску, зрэдку выезджаючы за межы Беларусі. Пасяляецца ў доме № 97 на бугу вуліцы Магаразінна (цяпер — вуліца Кірава) і Каломенская (сёння — вуліца Сьвярдлова). Перспектывы сталічнага жыцця, якія яму здаваліся да прыезду ў Мінск радаснымі і светлымі, паступова сыходзілі на нішто. І гэта было зразумела. Ужо ішлі працэсы супраць “нацдэмаўшчыны”. Дырэктар Беларускага дзяржаўнага музея Вацлаў Ластоўскі, які першым высока ацаніў творчасць Астаповіча, быў арыштаваны і сасланы. А што было рабіць у гэтых умовах мастаку-пейзажысту з яго асабліва лірычным талентам? Трэба было альбо шукаць іншую працу, напрыклад, цалкам перайсці на шую педагогічную дзейнасць, альбо пачынаць упісвацца ў новыя ўмовы, якія гэта зрабілі большасць беларускіх мастакоў. Трэцяга шляху ў Астаповіча не было, калі не лічыць таго, які прывёў да гібелі некаторых яго калегаў, у тым ліку ўнікальнага віцебскага графіка Фімы Мініна.

Так ці інакш, Аркадзь Антоўнавіч прыняў сацыяльна-палітычны змены ў краіне і, алпавадна, пераасэнсавані і сваё мастацтва. Каб пракарміцца, даводзілася займацца заказнай хатраўкі кшталту плакатных кампазіцый пра апрацоўку калгаснага лёну ці парашутнага дэсантыравання. Урэшце, патрабавальны мастак і сам гэта разумее. У лісце да сястры ад 9 кастрычніка 1932 года ён піша: “...На выставку ўзялі пяць малюнкаў, хаця, па-мойму, яны, безумоўна, слабыя... Трошкі зрабілася сумна. У мяне кожная няўдача спардаж яшчэ большае жаданне перамогі. Яшчэ гадоў чатырнаццаць у майм распраджэнні... Яшчэ паваем...”

Але “паваяжанні” на поўную моц яму не давалася: “сацыялістычная рэаліскасць” патрабавала ад мастакоў не “сыялівай лірыкі”, не пейзажыя настрою, не паэзіі зямлі, а — зусім іншага. Канешне, Астаповіч не мог не ствараць тое, што чыста і шчыра любіў, без чаго проста жыць не мог — у асноўным, пейзажы Мінска і яго маляўнічае наваколле, якія ён рабіў толькі “для сябе” і для блізкіх сяброў. Так бы мовіць, нічога “забаронанага”. Тым не менш, у 1938 годзе Аркадзь Антоўнавіч нечаканна быў арыштаваны органамі НКВС і накіраваны ў магілёўскую турму. Зараз шчыра скажам — ці праз паклёбі “сяброў” і калег па пэндзлю (такое часта бывала ў тых гадах), ці яшчэ з нейкай прычыны. Што было б далей — вядома. Але Астаповічу вельмі пашанцавала: пасля чатырохмесячнага адсіду ён быў вызвалены. Якраз у гэты час Мікалай Яжова, “сталінскага наркама” і ката, які сам апынуўся ў скуру “ворага народа”, змяніў “мяккі” Лаўрончы Берыя, што выпусціў частку бязвінна асуджаных з турмаў і ГУЛАГа.

Ну а потым вайна. Захаваўся апошні ліст мастака з фронту, які ён даслаў сваёй сястры Зіне, ейнаму мужу Івану Бачарову і пляменніцы Ніне. Хачу прывесці яго цалкам.

“12 ліпеня 1941 г. Дарагія Зіначка, Іван Аляксандравіч і Ніначка! Напісаў два лісты, але не ведаю, ці атрымалі вы іх. Я ўжо ў часці, хутка буду вешаць свой адрас, талі напішу. А цябе, Зіначка, прашу талі неадкладна паведаміць, ці ёсць якія звесткі ад Ніны, якую я з хворым Сенем і Валекам пакінуў у в. Каралёў Стан (каля г. Леніна) ля станцыі Калодзішчы, за 15 км ад Мінска, у сям’і Філіповіча. Хочаша спадзявацца, што яны як-небудзь адтуль выбраліся, талі яна вам напіша. Слабая ў мяне надзея убачыць іх зноў ці хоць бы даведацца, што яны жывыя. Але хочаша спадзявацца на гэта. Я здаровы. Ногі, якія крыху падбіў падчас пераходу, праходзяць. Цяпер галоўнае пытанне для мяне — гэта лёс Ніны і дзяцей. Каб ведаў, што з імі, ці ўсё добра, больш бы я нічога не хацеў. Цалую вас усіх. Ваш Аркадзь”.

Леў Юдзін

Малодшы калега Астаповіча — віцебчанін Леў Юдзін нарадзіўся ў горадзе на Дзвіне ў 1903 годзе ў сям’і Аляксандра Гаўрылавіча Юдзіна — агента віцебскага Таварыства саюзавольчыкаў. Быў стрычаным братам знакамітай Марыі Веніямінаўны Юдзінай — выдатнай піяністкі, педагога і п’сьменніцы. Яшчэ школьнікам Леў пачаў пісьменства майстэрню Казіміра Малевіча ў Віцебскім вышэйшым мастацкім вучылішчы, потым працягнуў вучобу ў свайго настаўніка ў Віцебскім мастацка-практычным інстытуце. У гэты час ён быў членам аб’яднання УНОВИС (“Утвердители нового искусства”). Не буду ўдавацца ў аналіз гэтага аб’яднання, бо пра яго “К” шмат пісала.

Выстаўкі УНОВИСа адбыліся ў Віцебску ў 1921 і 1922 гадах, а таксама ў клубе імя Сезана пры маскоўскім ВХУТЕМАСе. 14 — 20 мая 1922-га прайшла апошняя выстаўка твораў членаў гэтага аб’яднання, і на гэтым гісторыя віцебскага авангарда скончылася. Хутка амаль усе мастакі-наватары пакінулі Віцебск. Леў Юдзін разам з К.Малевічам, В.Ермалаевым, М.Суецкіным і І.Чашнікам пераехаў у Петраград. Трошкі правучыўся ва ВХУТЕІНЕ, ён потым, у 1923 годзе, стаў супрацоўнікам ГИИХУКа (Дзяржаўны інстытут мастацкай культуры), які да 1926-га ўзначальваў Малевіч. З’яўляючыся асістэнтам апошняга, Юдзін дапамагаў яму практычна ва ўсіх пачыненнях: у роспісе фарфор, стварэнні архітэктурных і гіпсавых мадэляў, навуковых даследаванняў і г.д.

На пачатку 1930-х Леў Аляксандравіч уваходзіў у так званую “Групу жывапісна-пластычнага рэалізму”. А неўзабаве ў сувязі з арыштам В.Ермалаева і У.Старлігава група распалася. Аднак свайго першага настаўніка — Малевіча — Юдзін паважваў самааддана, хаця аўтар “Чорнага квадрата” неаднойчы спрабаваў, праўда, без асаблівага поспеху, пераадолець стыхіянае імкненне свайго вучня да прыроды, да “візуальнай рэаліскасці”. І падставы ў Малевіча на тое былі: яшчэ ў Віцебску Юдзін быў заўзятым паслядоўнікам супрамаматызму, а тут, напрыканцы 1920-х, пачаў сумнявацца ў існасці гэтага напрамку. Так здарылася, што да гэтага часу рускае авангарднае мастацтва, бы “любавана лодка”, разбілася аб побыт — аб жыццё грамадства, уваганана ў бяздонне той ідэалогіі, што парадзіла неяркісмацтва да эстэтычных утвораў і адвага наватараў новага мастацтва.

Леў Юдзін, які і многія яго аднадумцы, уліліся ў новы накірунак “розальных фактаў часу”, калі яшчэ не чыстага “саірацэлізму”, дык блізкага да яго. Па сваёй натуре Юдзін, у адноснае ад настаянікаў, быў не такі рацыяналістычны, які вялікі стваральнікі мастацкіх утвораў. Ён заўсёды заставаўся шчырым і крыху наіўным лётученнікам, невычэрпна вынаходлівым у сваіх маляўнічых уяўленнях, што патрабавалі ўсё ж канкрэтнасці і яснасці, асабліва — у афармленні дзіцячых кніжак. Для Юдзіна новае жыццё

сорака першым...

здавалася добрым і светлым, прасякнутым свежымі фарбамі і асабістай творчай энергіяй, якая, на яго погляд, магла аб'яднаць усё, што было і ёсць у свеце, перакроіць і перарабіць яго па чарцяжах і мадэлях вольнай романтичнай фантазіі.

І тут вопыт Малевіча ставіўся для Юдзіна як бы прайзданай стадыяй калісыі ўдзелага эксперыменту, які ў новых умовах аказваўся непатрэбным. І не дзіва, што тыя, з каго яшчэ не выйшаў “дух” эксперыментарства і “левзізму”, у 1930-я гады былі знішчаны малохам сталінскіх рэпрэсій. Гэтая горкая чаша абмінула, на шчасце, Льва Юдзіна. Ён асацелі. Як бы ўціха-

А вось Льву Юдзіну, як і Аркадзію Астаповічу, доўга паваяваць не давялося: камандуючы ўзводам, 9 ці 10 лістапада 1941 года ён загінуў у першым жа баі пад вёскай Усць-Тосна (зараз — гістарычны раён горада Атраднае)... Гэта быў пачатак стратэгічнай контрнаступальнай аперацыі 54-й арміі Ленінградскага фронту супраць буйной Ціхвінскай групы фашыстаў, якая, на жаль, скончылася няўдала. Напярэдадні бою, па злой іроніі лёсу, Юдзін атрымаў “бронь” ад Саюза мастакоў, але адмовіўся выкарыстаць нечаканы “падарунак”. Мастак палчыў гэта зірэнціштвам у адносінах да байцоў свайго ўзвода.

Л. Юдзін. “Маніфест канструктыўзму”. 1921.

Л. Юдзін. “Партрэт мужчыны ў цыліндры”. 1931. Змяш. тэхніка.

мірыўся. Урэшце, усё сваё жыццё ён пазыягаў усялякай палітыкі. Так ці інакш, ён цалкам перайшоў на станковую графіку, кніжна-часопіснае афармленне і “папяровую скульптуру”, у якіх мастак дасягнуў вышэйшага майстэрства. Практычна ўсе 1930-я гады прапрацаваў у дзяцым аддзельніцы Дзержаўнага выдавецтва, што друкавала чудаўныя дзіцячыя часопісы “Чиж” і “Еж”. Яго і тут не кранулі, хая некаторыя члены рэдкалегіі былі рэпрэсіраваны як “ворагі народа”.

Менавіта ў гэты перыяд Юдзін здружыўся з такімі чудаўнымі мастакамі таго часу, як Павел Кандрашэў, Эдуард Крмыер і Тэадор Пеўзнер. За два гады да вайны Юдзін прыдумаву дзве кнігі, прысвечаныя святоточным сустрэчам гэтых самых блізкіх яго аднадумцаў. Справа ў тым, што гэтая неразлучная чашчёрка здзіўняла доўгія падарожжы па Наўтародскай, Ленінградскай абласцях, паўднёвай Беларусі і Украіне. Успаміны Юдзіна якраз і адлюстраваны ў гэтых кнігах пад назвамі “Охтинскі” і “Бягучыя справы”. Гэта падрабязныя апісанні побыту, алоўкавыя і акваральныя накіды, карыкатуры, шаржы і беглыя подпісы да іх. Ёсць і водгаласы гарацых дыскусій ды спрэчак паміж паслядоўнікамі Малевіча, што засталіся яшчэ на волі, і іх раз'юсанага антыпода — мастака Дамітрыя Мітрохіна, які, дарэчы, у перадавыя гады аказаў моцны ўплыў на Юдзіна як выдатны майстар развойнай травюры. Апошняя правдзённая работы Юдзіна — серыя вішавальных паштовак самым блізім сваім вышэйпаманённым сябрам, у якіх выкарыстоўваў высьляя аплікацыі з цукерачных фанцікаў з дамаляванымі смешнымі дэталімі.

З першых дзён вайны Юдзін паспеў праіцца кароткатэрміновымі курсамі камандзіраў, атрымаўшы званне малодшага лейтэнанта. Кандрашэў і Крмыер пайшлі на фронт, служылі на авіязаводзе ваенна-патвратных сіл Балтфлота. Пеўзнер, які алмовіўся ад эвакуацыі, застаўся ў блакадным Ленінградзе і ў студзені 1942-га загінуў ад голаду...

У жніўні 1941 года, ужо з фронту, Юдзін пісаў: “Першы час запатрабаваў столькі душэўных сіл, каб прывыкнуць да новых абставін, што я на нейкі перыяд зусім перастаў быць мастаком. Мастацтва адышло далёка. Я думаю, што гэта надоўга. Аказваецца, не. Зноў і зноў паўстаюць перад мною любімыя рэчы. Не, яны перажылі аркебузы і каменныя ядры, перажывуць і танкі, і газы. З Рэмбрантам, мне здаецца, нічога не зробіш. Гэта вельмі суцяшальна”... Апошні ліст з фронту быў адпраўлены ім 6 лістапада 1941-га: “Ленінград. М.А. Гарохавай. 20.00. Мая дарагая жонка! Віншую цябе і сынулю з надыходзячым святкам! Не так важна, што гэтая паштоўка прыйдзе пазней. У гэты ўрачысты дзень я з вамі, мае любімыя! Рухаючыся па дарозе ў сваю частку, я ведаю, што і вы думаеце пра мяне зараз. Праязджаў міма твайго дома. Якім новым паказаўся мне мой горад, якім чудаўным! Ляжым на нарах, балбочам. Цёпла, светла, мы цалкам пад'ёўшы. Таварышы расказваюць пра баі, у якіх удзельнічалі...”

Леў Зевін

Пішу пра гэтага мастака, загінуўшага пад Рэжвам у 41-м, і раптам успамінаю пранізлівыя радкі бесмяротнага верша Аляксандра Твардоўскага: “Я убит подо Ржевом” і “...ні петлички, ни лычки с гимнастерки моей...”

...Звесткі пра гэтага таленавітага мастака-вішаваніна Льва Зевіна ў літаратуры і сродках масавай інфармацыі надзвычай скупыя. Помню, што нават у час мэрарыястваў, прысвечаных 80-годдзю Віцебскай мастацкай школы (1998 г.), ягонае імя засталася зусім незаўважым. Хая нешта пра ягонае жыццё ды творчасць як бы мімаходзіў і сустракалася ў некаторых успамінах яго сучаснікаў і ў нешматлікіх артыкулах расійскіх мастацтвазнаўцаў.

...Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, 37-гадовы Леў Якаўлевіч Зевін не стаў шукаць бяспечнага прыстанку ў тыле, а амаль адразу ж, 7 ліпеня 1941-га, пайшоў у ваенкамат, каб запісацца добраахвотнікам у Чырвоную Армію. Разам з ім быў і яго блізкі сябра — зямляк з Гомеля і стрыечны брат пісьменніка Анатоля Рыбакова — мастак Леў Аронаў. Абодва яны і адбылі на месца службы пад Рэжў. Але там Аронаў хутка цяжка захварэў на язву страўніка. Зевін пераканаў палкавое начальства, што трэба адправіць таго ў шпіталь, і Аронава накіравалі ў тыл, у эвакуацыю.

А што да мастака Льва Зевіна, то яму не пашанцавала. Сляды яго губляюцца напрыканцы 1941-га, калі ён абараняў падыходы да Масквы. Невадмома, як і дзе загінуў мастак. Можна, пад Клемяціна або пад Сычоўкай, пад Дуніна ці Аленія, а можа, у Манчалаўскіх лясах — усё каля Рэжва, дзе палягла 369-я стралковая дывізія, у якой ён, па некаторых звестках, пачынаў служыць. Хто ведае... Затое ўжо зараз вядома, што Рэжўская бітва 1941 — 1942 гг. была, бадай, адной з самых кровапралітных за ўсю гісторыю той вялікай вайны.

Апошняя карціна мастака — “Швейная фабрыка ў Віцебску”, пра якую мастацтвазнаўца Аляксандр Ром потым напісаў так: “Са шчымымі пачуццямі разглядаеш яе... Што з новым, светлым, прасторным будынкам, дзе, мабыць, лёгка і добра працавалася? Што з гэтымі чудаўнымі, крыху заўзятая-кплівымі, але разважлівымі дзвучынямі? Тут прайшла жалезная крывавае пята гітлерызму. Руіны і засмучаныя цені, якія заклікаюць да помсты... Які лёс ні

творчую паездку ў Парыж. Камандзіроўка не адбылася, прычына — адсутнасць валюты... Але Зевін доўга не перажываў. У 1925-м са сваімі карцінамі прымаўся ў Мінск, каб стаць удзельнікам Стройшай Усебеларускай мастацкай выставы. У наступныя гады не прапусціў астатнія чатыры аналагічныя выставы і юбілейную экспазіцыю “Мастакі БССР за 15 гадоў”. А яшчэ паралельна ўдзельнічаў у выставах савецкай графікі і малюнка ў Лондане, Оксфардзе, Манчэстэры ды Ліверпулі...

Яго сябра, жывапісец і графік Барыс Рыбчанкаў успамінаў: “...Леў Зевін невылікага росту, па-юнацку стройны, зграбны, па-біблейску прыгожы і ахайны, амаль парыжанін. Прыроджаны жывапісец, абажаў Банара. Да ВХУТЕМАСа пабываў у палоне Казіміра Малевіча і Лазара Лісіцкага. Чудоўна рысаваў. У кампазіцыі праяўляў патрабавальнасць, якая выключала ўсё выпадковае, неабгрунтаванае”.

З Барысам Фёдаравічам я быў трохкі знаёмы ў пачатку 1980-х: мяне з ім у Маскве пазнаёміў Уладзімір Стальмашонак. Праўда, ужо тады Рыбчанкаў меў сур'ёзныя праблемы з вачамі, але працягваў мужа тварыць.

...Па вялікім рахунку, жыццё Зевіна ў 1930-я было даволі беднае на падзеі. Амаль кожны год ездзіў у камандзіроўкі на эшпеды. Зімой — нястомная праца ў майстэрні над партрэтамі, пейзажамі, нашормортамі. Пабываў у розных рэгіёнах Саюза. Але лепш за ўсё яму працавала ў Беларусі і сярэдняй Расіі. Ён малываў пейзажы, як правіла, маленькага памеру, амаль мініяцюры. Магчыма, тут было жаданне праз малое сказаць

Л. Зевін. “Дворык”. 1940.

Л. Зевін. “Вечерае сонца”. Эцюд. 1939.

спасціг бы аўтара гэтай карціны, што ўстаў у шэраг мсціўцаў, хай недаказаў ён многае і занадта рана перарваўся ягоны творчы шлях, вынікі гэтага нядоўгага жыцця — прыгожыя...”

...Яшчэ будучы школьнікам, 14-гадовы Леў Зевін стаў наведваць мастацкую студыю Юдэля Пэна. У 15 — апынуўся ў Народнай мастацкай школе Марка Шагала. Гэта, значыць, 1918-ы. Дарэчы, раннія малюнк і акварэлі юнака былі створаны якраз пад уплывам Шагала. Ну а калі з'явіўся новы “месяц” — Казімір Малевіч, з лістапада 1920 года юны Зевін уліўся ў кагорту ўнавісаўцаў: талы ўльтрановае вучэнне Малевіча з яго супрэматызмам стала яму бліжэй за візіянера Шагала, хая Марк Захаравіч лічыў яго адным з лепшых сваіх вучняў.

Але думаю, што свае “жывапісныя праблемы” Зевін пачаў па-сапраўднаму рэалізоўваць толькі тады, калі ў Віцебску сустрэў Роберта Фалька-педагага, а потым разам з ім воеўнію 1921-га з'ехаў у Маскву, каб прадоўжыць сваю вучобу ў яго майстэрні легендарнага ВХУТЕМАСа. Падкрэслі, што гэту вухтэмасаўскую школу, акрамя Зевіна, прайшлі і некаторыя іншыя славутыя беларускія мастакі, у тым ліку І.Ахрэмчык, М.Філіповіч, А.Шаўчэнка, Г.Ніскі, М.Аксельрод.

У год заканчэння ВХУТЕМАСа Зевін паказаў на выстаўцы дыпломных работ сваю вельмі ўдалую карціну “Рабочая сям'я”, пасля чаго атрымаў найвышэйшую ўзнагароду —

многае пра прыроду, якая яго паналіла, жаданне дасягнуць бездакорнай, беззаганнай дакладнасці валераў, моцнай пастознай фактуры, інтэнсіўнасці колераў і яркасці. Асабліва яго прыцягвалі прывабыны, чароўныя кучоткі Віцебска, што захоўвалі яшчэ ў 30-я гады тую старажытную ўтульнасць, якую так любілі, скажам, Дабужынскі і Шагал, зямля Віцебшчыны, абмытая дажджамі і ахутаная блакітнымі туманамі... Меў рацыю Роберт Фальк, калі сказаў пра свайго любімага вучня: “Нягледзячы на ўплыў знакамітых майстроў жывапісу, Льву Зевіну ўдалося застацца самім сабой, знайсці свой стыль, сваю манеру: дзіўна яшчэ тады, лёгкія колеры, мяккая пластыка, дакладны падбор фарбаў...”

Сапраўды, у Зевіна быў свой свет, які ён пастаянна малываў і пісаў: сям'я, блізкія сябры, сярод якіх наш зямляк Георгій Ніскі, спілныя прадметы побыту ў васьміметровым пакоі ў вельзірнай камунальшчы, малосенькая “фазэнда” ў Падмаскоўі. Яго ведала ўся мастацкая Масква як вельмі спаддлівага, душэўнага чалавека, чудаўнага музыканта, па выглядзе “падобнага на Пушкіна”. І яго стрыманыя камерныя творы, часам поўныя прыхаванага драматызму, набалі некалькіх правінцыйных музеяў, а таксама Траццякоўка і Рускі музей.

Можна, калі-небудзь і мы, беларусы, убацьмаем мастацтва нашага зямляка ў Мінску ды Віцебску?..

МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫ

**МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63
(экскурсійнае бюро)

- Пастаянныя экспазіцыі:**
- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
  - "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
  - "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
  - "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
  - "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
  - "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

- Выставы:**
- Выстава "Ёсць дзівосны край..." Італьянскія шэдэўры з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь". Да 21 лістапада.
  - "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
  - Віртуальная выстава твораў Віталія Чарнабрысава "Вангогісты Гаген".

**Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВЫ XIX СТ."**
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная,
33а. Тэл.: 358 88 78

- Пастаянныя экспазіцыі:**
- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
  - "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
  - "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". Выстава мастацкай фатаграфіі "Бромасярэбраны жываліс" творчага саюза Іллі Цярэнцьева і Аляксандры Урбанайтэс. Да 12 лістапада.
  - Выстава аўтарскай лялькі Ірыны Пракоф'евай "Увасабленне" да 15 студзеня 2022.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ**
Спарткомплекс "Раўбічы",
Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Беларускае золата".

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР
СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Някрасава, 3.
Тэл.: 399-09-78
Час працы: серада-нядзеля
з 12:00 да 20:00

- Персанальная выстава Сямёна Маталянца "Палова".
- Міжнародная выстава мастакоў на самаізаляцыі "Ongoing Conversation. Chapter IV. Drawn Together+".
- Выстава "Сучаснае Еўрапейскае мастацтва" — калекцыя падарункаў аўтараў з фонду Нацыянальнага Цэнтра сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47.
Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля
12.00-20.00

- Выставачны праект "Шэдэўры Гюстава Дорэ".

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92,
+375 (29) 144 07 92, +375
(17) 327 11 66. Музей
працуе: аўторак, серада,
пятніца, субота, нядзеля —
з 10.00 да 18.00 (касы да
17.30), чацвер — з 12.00 да
20.00 (касы да 19.30), паняд-
зелак — выхадны.

Пастаянная экспазіцыя.
■ Экспазіцыя да 80-годдзя
зараджэння партызанска-
га руху ў Беларусі "Пача-
так". Да 29 кастрычніка.
- Часовая экспазіцыя да 80-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны "Вальтэр Віхман: Беларусь 1941". Да 7 лістапада.
- Часовая экспазіцыя "Нюрнбергскі набат. Без тэрміну даўніны". Да 7 лістапада.

**ДЗЯРЖАЎНАЯ УСТАНОВА
"НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-
ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"**
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19
тэл.: +375177020602,
20660, +375295518051,
+375291903149

Палацавы ансамбль:

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Захавальнікі" (куфры, шкатулкі, скрыні) —

з 26 сакавіка да 20 верас-
ня 2021 г.

- Выставачны праект "Несучаснае мастацтва" твораў М.Байрачнага і Ю.Гудзіновіча з 20 ліпеня па 14 лістапада 2021 г.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальныя цырыманыя нясвіжскага двара" — у складзе пастаяннай экспазіцыі.

**Сектар экскурсійнай і
інфармацыйнай дзейнасці:**
г. Нясвіж, вул. Гейсіка, 1
■ Часовая экспазіцыя твораў Леаніда Гоманава "Фарбы зямлі" — з 3 жніўня па 30 верасня 2021 г.

Рагуша:
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3
■ Пастаянная экспазіцыя.

Случка брама:

- Персанальная выстава Карыны Гінько — з 21 мая па 4 кастрычніка.

Падрабязную інфармацыю
можна даведацца па тэле-
фонах (+3751770) 20602,
(+3751770) 20660 альбо на
сайце niasvizh.by.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.л. Мір, Карэліцкі раён,
Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90,
(8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава кніг з прыватнай калекцыі Віталія Корнева "Скарбы адной бібліятэкі". Да 8 лістапада.
- Тэатралізаваная

экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У Гошці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзевяці "Інтрыгі Купідона".
- Музейная камунікацыйная праграма: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясельля.
- Музейная фотопляцоўка.
- Квэст "Таямніца двух куфраў".

(Заканчэнне. Пачатак на старонках 2–3) Гуртаванне калектыву ў "Чыстым лесе"

Пакуль супрацоўнікі міністэрства працавалі, Таццяна Шэлін рыхтавала гарачую гарбаты. У ляс-гасе яна інжынер па якасці вольжо тры з паловай гады. Жанчына распявае, што мясцовыя школьнікі час ад часу дапамагаюць лясніштва ў пасадцы соснаў. Гэта, па яе словах, неацэнная сумесная праца, бо, бывае, трэба высадзіць велізарны аб'ём лесу ўсяго за два тыдні, і сіламі толькі леснікоў гэта зрабіць амаль немагчыма. Таму цудоўна, што і такія ўстановы, як Міністэрства культуры, падключыліся да акцыі.

Намеснік начальніка ўпраўлення капітальнага будаўніцтва і матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння міністэрства Лілія Ешмантовіч падагульняла, што такія працы гуртуюць калектыв, а свежае паветра, прырода і новыя ўражанні добра адбіваюцца на асноўнай працы. Выдатна пасадзіць дрэва, а ў нашым выпадку мноства дрэў, разважае Лілія Аляксандраўна, і ведаць, што яны растуць, і робяць беларускія лясы яшчэ больш прыгожымі.

У выніку супрацоўнікі міністэрства, па словах ляснічага Аляксандра Шэліна, высадзілі 7000 саджанцаў. Потым падсілкаваліся і з пачуццём якасна зробленай працы паехалі ў Мінск.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ
ВЯЛІКІ ТЭАТР
ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ
БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.

- 17 — "Маленькі прынец" (балет у 2-х дзеях). Я. Глебава. Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак у 18:00.
- 19 — "Макбет" (опера ў 3-х дзеях). Д. Вердзі. У партыі Макбета — Уладзіслаў Сулімскі (Марыінскі тэатр). Дырыжор — Іван Касцяцін. Пачатак у 19:00.

- 20 — "Дон Кіхот" (балет у 3-х дзеях). Л. Мінкуса. Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак у 19:00.
- 21 — "Кармэн" (опера ў 3-х дзеях). Ж. Бізэ. Дырыжор — Іван Касцяцін. Пачатак у 19:00.
- 22 — "Вілісы. Фатум" (опера-балет у 2-х дзеях) Д. Пучыні. Дырыжор — Іван Касцяцін. Пачатак у 19:00.
- 23 — "Шчаўнунок" (балет у 2-х дзеях). П. Чайкоўскага. Дырыжор — Іван Касцяцін. Пачатак у 19:00.
- 23 — "3 песняў па жыцці. Музыка нашага кіно". Вечары з "Сэрэнадаў". Камерная зала. Пачатак у 19:30.

**ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ
БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"**
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.:
(8-0212) 36 32 50.

- 17 — "Насарог і Жырафа" (гісторыя незвычайнага сяброўства) Х.Гюнтэра. Прэм'ера. Пачатак у 11:00.
- 20 — "Мама для маманяняці" (Брэсцкі тэатр) Д.Няпомняшча. Пачатак у 12:00.
- 23 — "Касмічная казка" Х.Паўска. Пачатак у 11:00.